

ฐานข้อมูลรายสินค้าของจังหวัดอุบลราชธานี

ปลานิล

กลุ่มสารสนเทศการเกษตร
สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอุบลราชธานี

<https://www.facebook.com/pacoubon>

กันยายน ๒๕๖๓

คำนำ

ฐานข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์รายสินค้าของจังหวัด (สินค้าสำคัญของจังหวัด ๑ ชนิดสินค้า : ปลูกปาล์ม) จัดทำขึ้นโดย สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลทางด้านภูมิศาสตร์การผลิต การตลาด ของการผลิตเลี้ยงปาล์มในจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาศักยภาพให้สอดคล้องการผลิตและการตลาด

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดขนาดใหญ่พื้นที่ทั้งหมด ๙.๘๙ ล้านไร่ มีพื้นที่ทำการเกษตร ๕.๖๙ ล้านไร่ โดยมีพืชเศรษฐกิจหลัก ทั้งข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา เป็นต้น ในด้านปศุสัตว์ มีการผลิตไก่เนื้อ ไก่ กระบือ เป็นสินค้าเกษตรที่สำคัญ นอกจากนี้ จังหวัดอุบลราชธานี ยังเป็นแหล่งที่มีศักยภาพในการเลี้ยงปาล์มในกระชัง เนื่องจากแหล่งน้ำสมบูรณ์ โดยผลผลิตส่งจำหน่ายในตลาดในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงได้เป็นอย่างดี โดย จังหวัดอุบลราชธานีมีเกษตรกรผู้เลี้ยงปาล์มในกระชัง จำนวน ๗๑๖ ราย ผลผลิตประมาณ ๑๔,๖๒๖ ตัน

ขอขอบคุณหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่ให้ความร่วมมืออนุเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เอกสารสมบูรณ์และเพิ่มประโยชน์มากยิ่งขึ้น และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารนี้จะเป็นประโยชน์กับทางราชการ เกษตรกร และผู้ที่สนใจ หากมีข้อคิดเห็นหรือเสนอแนะ โปรดติดต่อที่สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอุบลราชธานี ขอน้อมรับด้วยความยินดียิ่ง

กลุ่มสารสนเทศการเกษตร
สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอุบลราชธานี
กันยายน ๒๕๖๓

สารบัญ

	หน้า
ส่วนที่ ๑	
ข้อมูลทั่วไป	
ที่ตั้ง ขนาดพื้นที่	๑
สภาพพื้นที่	๒
ปริมาณน้ำฝน	๒
แหล่งน้ำธรรมชาติของจังหวัด	๒
ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัด	๓
ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของจังหวัด	๔
วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์จังหวัด	๕
ข้อมูลด้านการเกษตร	
ครัวเรือนเกษตรกรและแรงงานภาคเกษตร	๖
การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร	๖
แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	๗
ข้อมูลสินค้าเกษตรที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี	๗
สถาบันเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร	๙
ปัญหาการพัฒนาด้านการเกษตรของจังหวัดอุบลราชธานี	๑๐
ความต้องการเพื่อพัฒนาด้านการเกษตรของจังหวัดอุบลราชธานี	๑๐
ส่วนที่ ๒	
ฐานข้อมูลสินค้าสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี “ปลานิล”	
ความสำคัญ	๑๑
สถานการณ์การผลิตในประเทศ	๑๑
สถานการณ์การราคา	๑๓
สถานการณ์การค้าของประเทศไทย	๑๖
ปัญหาอุปสรรคและแนวทางบริหารจัดการของประเทศ	๑๘
การเลี้ยงปลานิล	๑๙
การเลี้ยงปลานิลในจังหวัดอุบลราชธานี	๒๘
จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลในกระชัง	๒๙
ต้นทุนการเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกร	๒๙
ระบบตลาดปลานิลของจังหวัดอุบลราชธานี	๓๑
ภาคผนวก	๓๓

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๑ ปริมาณน้ำฝน ปี ๒๕๕๓-๒๕๖๒	๒
ตารางที่ ๒ สถิติเนื้อที่ป่าไม้ในจังหวัดอุบลราชธานี ๒๕๕๙	๓
ตารางที่ ๓ จำนวนครัวเรือนเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี	๖
ตารางที่ ๔ พื้นที่ชลประทานและระบบชลประทาน	๗
ตารางที่ ๕ การปลูกพืชเศรษฐกิจของจังหวัด ปีการผลิต ๒๕๖๒/๒๕๖๓	๗
ตารางที่ ๖ ปริมาณการผลิตและมูลค่าผลผลิตด้านปศุสัตว์ที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี	๘
ตารางที่ ๗ ปริมาณการผลิตและมูลค่าผลผลิตด้านประมงที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี	๙
ตารางที่ ๘ ประเภทสหกรณ์และจำนวนสมาชิก	๙
ตารางที่ ๙ จำนวนและสมาชิกสถาบันเกษตรกรจังหวัด ปี ๒๕๖๓	๙
ตารางที่ ๑๐ ประเภทกลุ่มเกษตรกรและจำนวนสมาชิก	๙
ตารางที่ ๑๑ ผลผลิต เนื้อที่เลี้ยง และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ปลานิล ปี ๒๕๕๔-๒๕๖๓	๑๒
ตารางที่ ๑๒ ราคาปลานิลที่เกษตรกรขายได้หน้าฟาร์ม ภาคกลาง ปี ๒๕๖๒-๒๕๖๓	๑๓
ตารางที่ ๑๓ ราคาขายส่ง ๒๕๖๒-๒๕๖๓	๑๔
ตารางที่ ๑๔ ราคาขายปลีก ๒๕๖๒-๒๕๖๓	๑๕
ตารางที่ ๑๕ ปริมาณและมูลค่าการส่งออกปลานิลของประเทศไทย ปี ๒๕๖๑-๒๕๖๓	๑๖
ตารางที่ ๑๖ ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าปลานิลของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒-๒๕๖๓	๑๗
ตารางที่ ๑๗ ผลผลิตปลานิลในกระชังรายอำเภอในจังหวัดอุบลราชธานี ปี ๒๕๖๒	๒๙
ตารางที่ ๑๘ ผลผลิตปลานิลในกระชังรายอำเภอในจังหวัดอุบลราชธานี ปี ๒๕๖๓	๒๙
ตารางที่ ๑๙ แสดงต้นทุนการเลี้ยงปลานิลในกระชัง	๓๐
ตารางที่ ๒๐ แสดงผลตอบแทนการเลี้ยงปลานิลในกระชัง	๓๑

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ ๑ แผนที่จังหวัดอุบลราชธานี	๑
ภาพที่ ๒ โครงสร้างการผลิตผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดอุบลราชธานี ปี ๒๕๖๑	๕
ภาพที่ ๓ การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร	๖
ภาพที่ ๔ ปริมาณและมูลค่าผลผลิตปลานิลจากการเพาะเลี้ยงปลานิล ปี ๒๕๕๔-๒๕๖๓	๑๒
ภาพที่ ๕ ราคาปลานิลที่เกษตรกรขายได้หน้าฟาร์ม ภาคกลาง ปี ๒๕๖๑-๒๕๖๓	๑๒
ภาพที่ ๖ ราคาขายส่งปลานิล ณ ตลาดไท ปี ๒๕๖๑-๒๕๖๓	๑๕
ภาพที่ ๗ ราคาขายปลีกปลานิล ณ ตลาดกรุงเทพมหานคร ปี ๒๕๖๑-๒๕๖๓	๑๖
ภาพที่ ๘ สัดส่วนมูลค่ารูปแบบผลิตภัณฑ์ปลานิลไทยส่งออก ปี ๒๕๖๓	๑๗
ภาพที่ ๙ สัดส่วนมูลค่าส่งออกปลานิลไปยังประเทศต่างๆ ปี ๒๕๖๓	๑๗
ภาพที่ ๑๐ สัดส่วนมูลค่ารูปแบบผลิตภัณฑ์ปลานิลไทยนำเข้า ปี ๒๕๖๓	๑๗
ภาพที่ ๑๑ สัดส่วนมูลค่าการนำเข้าปลานิลไปยังประเทศต่างๆ ปี ๒๕๖๓	๑๗
ภาพที่ ๑๒ ฝิวปลาที่เกิดจากเห็บระฆัง	๒๕
ภาพที่ ๑๓ ปลิงใส	๒๕
ภาพที่ ๑๔ เห็บปลา	๒๕
ภาพที่ ๑๕ ปลาที่เป็นโรคเกิดจากเชื้อแอโรโมแนส	๒๖
ภาพที่ ๑๖ ปลาที่เป็นโรคคอกลิมนารีส	๒๖
ภาพที่ ๑๗ ปลาที่ติดเชื้อแบคทีเรียสเตรปโตคอคคัส	๒๖
ภาพที่ ๑๗ แผนผังแสดงระบบตลาดปลานิลของจังหวัดอุบลราชธานี	๓๒

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

๑.๑ ที่ตั้ง ขนาดพื้นที่

จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งอยู่สุดชายแดนตะวันออกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ ๒ ของภาค และเป็นอันดับ ๓ ของประเทศ มีแนวพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมความยาว ๔๒๘ กิโลเมตร ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (จากอำเภอเขมราฐ - อำเภอน้ำยืน ติดต่อกับแขวงสะหวันนะเขต และแขวงจำปาสัก ระยะทาง ๓๖๑ กิโลเมตร) และราชอาณาจักรกัมพูชา (อำเภอน้ำยืน ติดกับจังหวัดเขาพระวิหาร เป็นระยะทาง ๖๗ กิโลเมตร) อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ๖๓๐ กิโลเมตร จังหวัดอุบลราชธานีมีพื้นที่ประมาณ ๑๐.๐ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๙.๕ ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งการปกครองออกเป็น ๒๕ อำเภอ ๒๑๖ ตำบล ๖๙๙ หมู่บ้าน

ทิศเหนือ ติดกับจังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดยโสธร และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศตะวันตก
ติดกับ
จังหวัดศรีสะเกษ
และจังหวัดยโสธร

ทิศตะวันออก
ติดกับสาธารณรัฐ
ประชาธิปไตย
ประชาชนลาว

ทิศใต้ ติดกับจังหวัดศรีสะเกษและราชอาณาจักรกัมพูชา

ภาพที่ ๑ แผนที่จังหวัดอุบลราชธานี

๑.๒ สภาพพื้นที่

จังหวัดอุบลราชธานีตั้งอยู่บริเวณที่เรียกว่า แอ่งโคราช (korat basin) สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ย ๖๘ เมตร (๒๒๗ ฟุต) ลักษณะโดยทั่วไป เป็นที่ราบสูงต่ำสลับกัน ลาดเอียงไปทางตะวันออก มีแม่น้ำมูลไหลผ่านกลางจังหวัด จากทิศตะวันตกมายังทิศตะวันออก ไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียม มีลำน้ำที่สำคัญ ได้แก่ ลำเซบก ลำเซบาย ลำโดมใหญ่ ลำโดมน้อย และมีภูเขาซับซ้อนหลายแห่งบริเวณชายแดนทางตอนใต้ มีเทือกเขาที่สำคัญคือ เทือกเขาบรรทัด และเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งกั้นอาณาเขตระหว่างจังหวัดอุบลราชธานี กับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และราชอาณาจักรกัมพูชา

๑.๓ ปริมาณน้ำฝน

ปี ๒๕๖๒ ปริมาณน้ำฝนที่วัดได้ ณ ศูนย์อุตุนิยมวิทยาภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปริมาณ ๑,๖๙๗.๗๐ มิลลิเมตร จำนวนวันที่ฝนตก ๑๐๘ วัน ลดลงจากปีที่แล้ว ๓๗.๓๐ มิลลิเมตร

ตารางที่ ๑ ปริมาณน้ำฝน ปี ๒๕๕๓ - ๒๕๖๒

ปี	ปริมาณน้ำฝนรวมทั้งปี (มม.)	ปริมาณฝนเฉลี่ย (มม.)	จำนวนวันฝนตก (วัน)
๒๕๕๓	๑,๕๖๓.๖๐	๑๕.๔๘	๑๐๑
๒๕๕๔	๑,๙๕๖.๘๐	๑๕.๕๓	๑๒๖
๒๕๕๕	๑,๖๓๐.๙๐	๑๔.๐๖	๑๑๖
๒๕๕๖	๑,๗๙๖.๙๐	๑๕.๖๓	๑๑๕
๒๕๕๗	๑,๙๐๐.๔๐	๑๘.๑๐	๑๐๕
๒๕๕๘	๑,๓๒๙.๙๐	๑๓.๐๔	๑๐๒
๒๕๕๙	๑,๙๐๕.๗๐	๑๗.๔๘	๑๐๙
๒๕๖๐	๑,๗๙๔.๘๐	๑๓.๖๐	๑๓๒
๒๕๖๑	๑,๗๓๕.๐๐	๑๓.๕๕	๑๒๘
๒๕๖๒	๑,๖๙๗.๗๐	๑๕.๗๒	๑๐๘

ที่มา : ศูนย์อุตุนิยมวิทยาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จังหวัดอุบลราชธานี

๑.๔ แหล่งน้ำธรรมชาติของจังหวัด

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดปลายน้ำ มีแม่น้ำหลายสายของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ไหลมาบรรจบกัน แม่น้ำและลำธารที่สำคัญมีดังนี้

๑) แม่น้ำโขง เป็นแม่น้ำที่ไหลผ่านหลายประเทศ ไหลผ่านจังหวัดอุบลราชธานีในท้องที่อำเภอเขมราฐ อำเภอนาตาล อำเภอโพธิ์ไทร อำเภอศรีเมืองใหม่ และอำเภอโขงเจียม ไปบรรจบกับแม่น้ำมูลที่อำเภอโขงเจียม อันเป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว

๒) แม่น้ำมูล เฉพาะตอนที่ไหลผ่านจังหวัดอุบลราชธานี มีความยาวประมาณ ๑๐๐ กิโลเมตร ไหลผ่านอำเภอมืองอุบลราชธานี อำเภวารินชำราบ อำเภอตาลสุม อำเภอสว่างวีระวงศ์ อำเภอพิบูลย์มังสาหาร และอำเภอโขงเจียม

๓) แม่น้ำชี เป็นสาขาใหญ่ของแม่น้ำมูล ไหลผ่านจังหวัดอุบลราชธานี ในท้องที่อำเภอเชียงยืนและมาบรรจบกับแม่น้ำมูล ซึ่งแม่น้ำชีจะมีน้ำไหลผ่านตลอดปี แต่ในช่วงฤดูแล้งจะมีปริมาณน้ำเหลือน้อย ไม่เพียงพอที่จะสามารถนำไปใช้ในการเกษตรได้

ฐานข้อมูลรายสินค้า (ปลานิล) สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอุบลราชธานี

๔) ลำเชบก เป็นเส้นแบ่งเขตระหว่างอำเภอเมืองอุบลราชธานี กับอำเภอม่วงสามสิบจังหวัดอุบลราชธานี โดยไหลผ่านอำเภอตระการพืชผล อำเภอดอนมดแดง และอำเภอเหล่าเสือโก้ก

๕) ลำเซบาย ไหลมาจากจังหวัดยโสธร ผ่านอำเภอเชียงใน อำเภอม่วงสามสิบและอำเภอเมืองอุบลราชธานี โดยเป็นเส้นแบ่งเขตทั้ง ๓ อำเภอ แล้วไหลลงสู่แม่น้ำมูลที่อำเภอเมืองอุบลราชธานี

๖) ลำโดมใหญ่ มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาพนมดงรักเขตอำเภอน้ำยืน ไหลไปทางทิศเหนือผ่านอำเภอพิบูลมังสาหาร ไปบรรจบกับแม่น้ำมูลที่อำเภอพิบูลมังสาหาร

๗) ลำโดมน้อย เป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำมูล มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาพนมดงรักในเขตอำเภอบุณฑริก ไหลผ่านบริเวณที่เป็นภูเขา ได้มีการสร้างเขื่อนสิรินธรกั้นลำน้ำสายนี้ในเขตอำเภอสรินทร

๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัด

๑.๕.๑ ทรัพยากรป่าไม้ ป่าไม้ถือเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันมีพื้นที่สภาพป่า อุดมสมบูรณ์ประมาณ ๑,๖๘๙,๕๐๐ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๖ ของพื้นที่จังหวัด ลักษณะป่าไม้ที่พบได้แก่ ป่าเต็งรัง หรือป่าแดงที่มีอยู่ทั่วไป ป่าดิบแล้ง และป่าผสมในเขตอำเภอน้ำยืน ส่วนป่าเบญจพรรณมีอยู่ในบริเวณอำเภอเขมราฐ อำเภอบุณฑริก และอำเภอพิบูลมังสาหาร ไม้ส่วนใหญ่เป็นไม้กระยาเลย ได้แก่ ไม้ยาง ไม้ตะแบง ไม้แดง ไม้ประดู่ แต่ป่าไม้ที่เหลือไม่เพียงพอที่จะรักษาสภาพความสมดุลของธรรมชาติและสภาพพังทลายของดิน

ตารางที่ ๒ สถิติเนื้อที่ป่าไม้ในจังหวัดอุบลราชธานี ๒๕๕๙

รายการ	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละพื้นที่
พื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมาย	๙,๗๖๗,๐๕๒.๗๒	๑๐๐
เขตปฏิรูปที่ดิน (ไร่)	๑,๘๑๗,๘๓๑.๙๖	๑๘.๖๑
ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย (ไร่)	๑,๑๓๙,๗๐๙.๐๕	๑๑.๖๗
พื้นที่บริการนอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ (ไร่)	๕,๙๐๙,๘๘๐.๖๙	๖๐.๕๑
ป่าสงวนแห่งชาติในความรับผิดชอบกรมป่าไม้ (ไร่)	๙๔๖,๙๘๖.๕๐	๙.๗๐
พื้นที่คงสภาพป่าทั้งจังหวัด (ไร่)	๑,๕๐๙,๔๙๘.๘๓	๑๐๐
พื้นที่คงสภาพป่าในเขตปฏิรูปที่ดิน (ไร่)	๑๑๗,๘๖๘.๐๔	๗.๘๑
พื้นที่คงสภาพป่าในป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย (ไร่)	๑,๐๕๐,๐๖๗.๕๑	๖๙.๕๖
พื้นที่คงสภาพป่านอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ (ไร่)	๕๒,๓๑๗.๒๔	๓.๔๗
พื้นที่คงสภาพป่าในป่าสงวนแห่งชาติ (ไร่)	๒๘๙,๒๔๖.๐๓	๑๙.๑๖

หมายเหตุ : ข้อมูลเชิงพื้นที่ที่ได้จากการคำนวณฐานข้อมูลระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศ (Geographic Information System: GIS) ของสำนักจัดการที่ดินป่าไม้กรมป่าไม้

๑.๕.๒ อุทยานแห่งชาติจังหวัด ที่สำคัญมีดังนี้

(๑) อุทยานแห่งชาติผาแต้ม เป็นอุทยานแห่งชาติที่ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้สุดของประเทศไทย สามารถรับชมพระอาทิตย์ขึ้นได้เป็นจุดแรกของประเทศไทย ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดอุบลราชธานี จุดที่น่าสนใจคือภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ผาแต้ม ผาหมอน ผาลาย ประติมากรรมธรรมชาติเส้าเฉลียง และจุดชมพระอาทิตย์แสงแรกแห่งสยาม อุทยานแห่งชาติผาแต้มมีพื้นที่ราว ๓๔๐ ตารางกิโลเมตร

(๒) อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอโขงเจียม และอำเภอสิริรินทร์ จังหวัดอุบลราชธานี สภาพพื้นที่ทั่วไปเป็นที่ราบและเนินเขาเตี้ยๆ โดยมียอดเขาบรรทัดเป็นจุดสูงสุด ความสูงประมาณ ๕๔๓ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีแม่น้ำมูลและแม่น้ำโขงไหลผ่านตามแนวเขตทางด้านทิศเหนือไปออกประเทศลาว บริเวณแก่งตะนะจะมีสายน้ำที่เชี่ยวและลึก อีกทั้งยังมีถ้ำใต้น้ำหลายแห่ง จึงทำให้มีปลาอาศัยอยู่ชุกชุม ตรงกลางมีโขดหินขนาดใหญ่เป็นเกาะกลาง มีเนื้อที่ประมาณ ๕๐,๐๐๐ ไร่ หรือ ๘๐ ตารางกิโลเมตร

(๓) อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย ได้รับการจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ ๕๓ ของประเทศไทย ด้วยพื้นที่ที่ติดต่อกับประเทศลาว และประเทศกัมพูชา จึงมีการขนานนามที่แห่งนี้ว่า “สามเหลี่ยมมรกต” นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ป่าส่วนหนึ่งอยู่ในแนวเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งมีป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรังที่หนาแน่นสมบูรณ์ เป็นอุทยานฯ ที่มีสภาพธรรมชาติที่สวยงามมากแห่งหนึ่งของเมืองไทย ด้วยการเดินทางที่สะดวกสบาย เพราะมีถนนลาดยางเข้าถึงอุทยานฯ และน้ำตกห้วยหลวง ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเด่นที่สุด จึงมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนน้ำตกนี้อย่างไม่ขาดสาย นอกจากน้ำตกแล้ว ที่นี่ยังมีอากาศที่หนาวเย็นในฤดูหนาว

(๔) อุทยานแห่งชาติแก่งสะพือ เป็นแก่งที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นแก่งที่อยู่ในแม่น้ำมูล ในเขตอำเภอบึงสามพัน ห่างจากตัวจังหวัดอุบลราชธานี ประมาณ ๔๕ กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๑๗ แก่งสะพือจะมีหินน้อยใหญ่สลับซับซ้อน กระแสน้ำไหลผ่านกระทบหิน แล้วเกิดเป็นฟองขาวมีเสียงดังตลอดเวลา ริมแก่งจะมีศาลาพักร้อนตั้งอยู่ สำหรับให้นักท่องเที่ยวนั่งชมทัศนียภาพของแก่ง ช่วงเดือนมกราคม - พฤษภาคม แก่งสะพือจะมีผู้นิยมไปเที่ยวกันมาก เพราะน้ำจะลดทำให้เห็นแก่งได้ชัดเจนและสวยงาม ส่วนในฤดูฝนน้ำจะท่วมแก่ง นอกจากนี้แล้วในเดือนเมษายนของทุกปี ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ เทศบาลตำบลบึงสามพัน ก็ได้กำหนดจัดงานประเพณีสงกรานต์แก่งสะพือขึ้น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และสืบทอดประเพณีอันดีงามไว้ ซึ่งในงานนี้ก็มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมงานเป็นจำนวนมาก

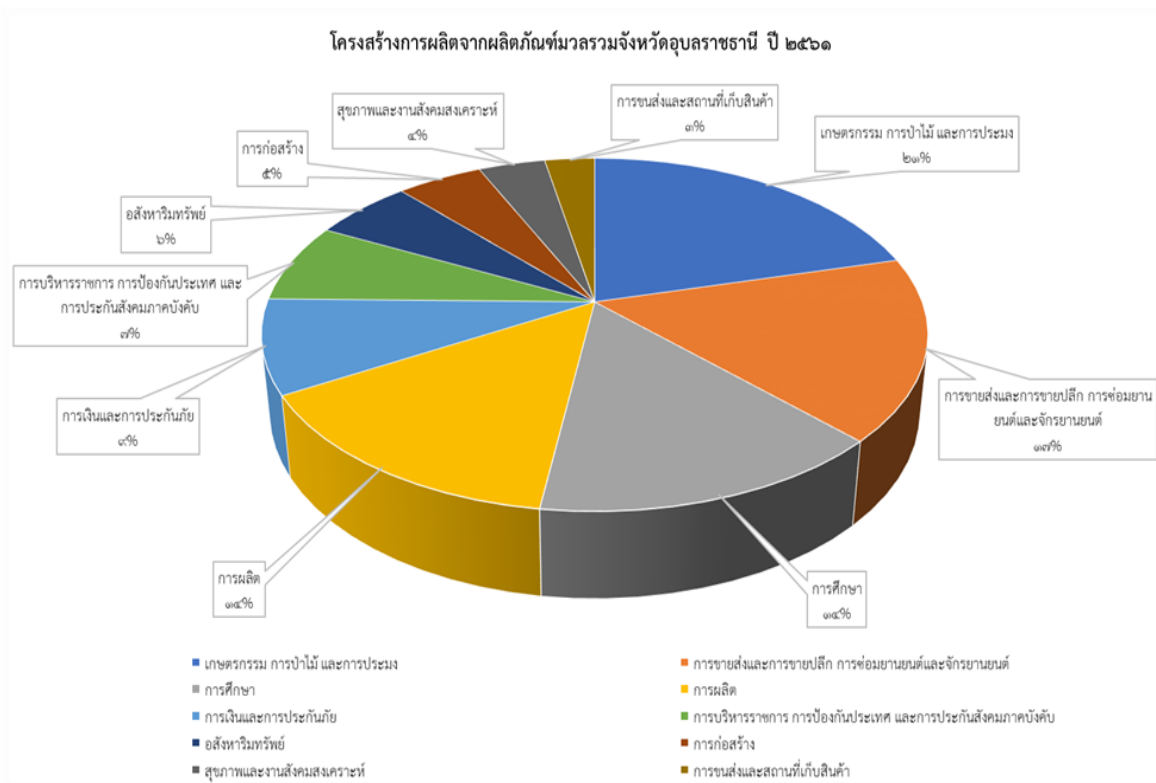
๑.๖ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของจังหวัด

ภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดอุบลราชธานี ปี ๒๕๖๒ โดยรวมหดตัวร้อยละ ๑.๕๗ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา จากเครื่องชี้ภาวะเศรษฐกิจของจังหวัด ด้านอุปทาน หดตัวร้อยละ ๓.๙๒ พิจารณาจากภาคอุตสาหกรรม หดตัวร้อยละ ๒๔.๔๓ จากปริมาณการใช้ไฟฟ้าในภาคอุตสาหกรรมลดลง แสดงให้เห็นว่ามีการผลิตลดลง ภาคบริการ และการท่องเที่ยว หดตัวร้อยละ ๕.๔๙ จากรายได้การค้าส่งและจำนวนนักท่องเที่ยวในจังหวัดมีจำนวนลดลง และภาคการเกษตร หดตัวร้อยละ ๒๑.๙๖ จากมูลค่าด้านพืชลดลง ซึ่งได้รับผลกระทบจากอุทกภัย ด้านอุปสงค์ ขยายตัวร้อยละ ๕.๔๙ พิจารณาจาก การใช้จ่ายภาครัฐ ขยายตัวร้อยละ ๑๐.๗๒ จากการเบิกจ่ายเงินนอกงบประมาณและการเบิกจ่ายงบประมาณเพิ่มขึ้น การค้าชายแดน ขยายตัวร้อยละ ๓.๖๕ จากมูลค่าการนำเข้าเพิ่มขึ้น การลงทุนภาคเอกชน ขยายตัวร้อยละ ๒.๓๕ จากการเพิ่มขึ้นของการปล่อยสินเชื่อเพื่อการพาณิชย์ การบริโภคภาคเอกชน ขยายตัวร้อยละ ๐.๒๐ จากจำนวนรถยนต์จดทะเบียนใหม่ และปริมาณการใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนเพิ่มขึ้น สำหรับ เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การจ้างงานในระบบประกันสังคม ลดลงร้อยละ ๒.๑๙ ด้านการเงินปริมาณเงินฝาก เพิ่มขึ้นร้อยละ ๗.๗๐ และปริมาณสินเชื่อ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๐๔ อัตราเงินเฟ้อเท่ากับร้อยละ ๐.๘๖

ภาคการเกษตรโดยรวมมีมูลค่า ๒๘,๘๐๙.๗๒ ล้านบาท ลดลง ๘,๑๐๗.๑๔ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๙๖ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา จากด้านพืชมูลค่า ๒๓,๐๙๒.๗๒ ล้านบาท ลดลง ๙,๐๔๖.๕๙ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๑๕ ทั้งข้าวเจ้า ข้าวเหนียวปริมาณลดลง แต่ราคาเพิ่มขึ้น ซึ่งได้รับผลกระทบจากอุทกภัย มันสำปะหลังปริมาณเพิ่มขึ้น แต่ราคาลดลง ยางพาราลดลง ทั้งปริมาณและราคา ขณะที่ด้านปศุสัตว์มูลค่า ๕,๒๓๙.๑๗ ล้านบาท เพิ่มขึ้น ๑๑๖๙.๙๑ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๗๕ จากปริมาณโคเนื้อเพิ่มขึ้น

แต่ราคาลดลง ส่วนสุกร และไก่เนื้อ เพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและราคา ด้านประมงมีมูลค่า ๔๗๗.๒๑ ล้านบาท ลดลง ๒๓๐.๕๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๖๔ จากปริมาณการจับปลาและกุ้งลดลง

โครงสร้างการผลิตผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดอุบลราชธานี ปี ๒๕๖๑ พิจารณาจากสัดส่วนมูลค่าเพิ่ม ณ ราคาประจำปี สาขาการผลิตที่สำคัญ ๕ อันดับแรก คือ สาขาเกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง ร้อยละ ๑๙.๖๗ สาขาการขนส่งและการขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์ ร้อยละ ๑๕.๗๔ การศึกษาร้อยละ ๑๓.๗๕ สาขาการผลิต ร้อยละ ๑๓.๖๓ และสาขาการเงินและการประกันภัย ร้อยละ ๘.๑๒

ที่มา สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ภาพที่ ๒ โครงสร้างการผลิตผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดอุบลราชธานี ปี ๒๕๖๑

วิสัยทัศน์จังหวัดอุบลราชธานี

“เมืองน่าอยู่ทันสมัย ประตูกู้การการลงทุน ท่องเที่ยวหลายมิติ เกษตรสู่สากล”

จังหวัดอุบลราชธานี ได้กำหนดประเด็นการพัฒนาจังหวัด ไว้ ๕ ประเด็นการพัฒนา ตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

- ประเด็นการพัฒนาที่ ๑ การพัฒนาเมืองน่าอยู่ทันสมัยให้เป็นเมืองอัจฉริยะ และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชน
- ประเด็นการพัฒนาที่ ๒ การส่งเสริมการค้าและการลงทุน
- ประเด็นการพัฒนาที่ ๓ การส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ
- ประเด็นการพัฒนาที่ ๔ การยกระดับการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรสู่สากล
- ประเด็นการพัฒนาที่ ๕ การสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยของประชาชน

ข้อมูลด้านการเกษตร

๑.๗ คริวเรือนเกษตรกรและแรงงานภาคเกษตร

ตารางที่ ๓ จำนวนคริวเรือนเกษตรกรจังหวัดอุบลราชธานี

ลำดับที่	อำเภอ	จำนวนเกษตรกร (คริวเรือน)	ลำดับที่	อำเภอ	จำนวนเกษตรกร (คริวเรือน)
๑	เมืองอุบลราชธานี	๑๘,๖๔๓	๑๔	พิบูลมังสาหาร	๒๖,๕๑๖
๒	ศรีเมืองใหม่	๑๔,๔๗๒	๑๕	ตาลชุม	๖,๖๐๕
๓	โขงเจียม	๗,๐๘๙	๑๖	โพธิ์ไทร	๘,๓๒๗
๔	เขื่องใน	๒๐,๑๑๓	๑๗	สำโรง	๑๑,๔๖๓
๕	เขมราฐ	๑๔,๑๑๗	๑๘	ดอนมดแดง	๕,๒๗๙
๖	เดชอุดม	๓๐,๖๘๘	๑๙	สิรินธร	๗,๗๘๖
๗	นาจะหลวย	๑๐,๒๒๑	๒๐	ทุ่งศรีอุดม	๕,๓๗๐
๘	น้ำยืน	๑๑,๖๖๖	๒๑	นาเยีย	๕,๐๓๘
๙	บุญทรีก	๑๗,๒๗๖	๒๒	นาตาล	๖,๗๙๗
๑๐	ตระการพืชผล	๒๓,๓๕๗	๒๓	เหล่าเสือโก้ก	๕,๔๔๗
๑๑	กุดข้าวปุ้น	๘,๒๕๒	๒๔	สว่างวีระวงศ์	๔,๖๓๔
๑๒	ม่วงสามสี	๑๗,๘๖๕	๒๕	น้ำขุ่น	๕,๖๕๘
๑๓	วารินชำราบ	๑๘,๙๕๑		รวม	๓๑๑,๖๓๐

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี

๑.๘ การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร

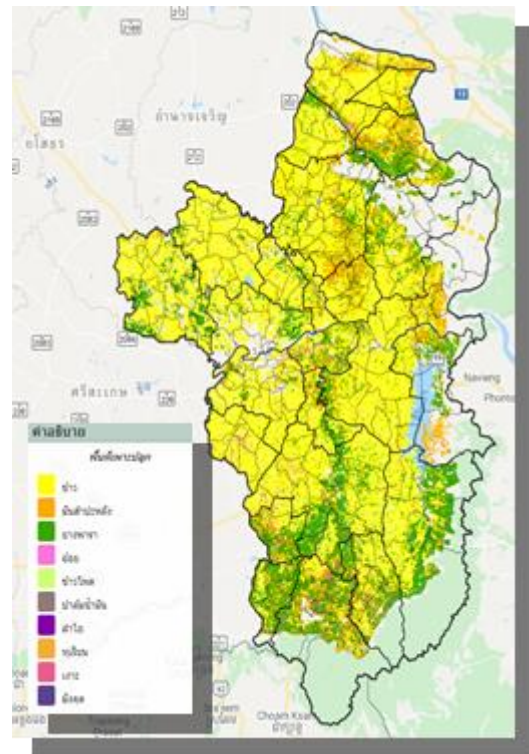
จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๑๐ ล้านไร่ เป็นพื้นที่เพื่อการเกษตรจำนวน ๕.๘๔ ล้านไร่

แบ่งเป็น

พื้นที่ทำนา ๔.๓๙ ล้านไร่

พื้นที่ทำไร่ ๐.๖๗๓ ล้านไร่ ข

พื้นที่ไม่ผลไม่ยืนต้น ๐.๕๐๓ ล้านไร่

ภาพที่ ๓ การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร

๑.๙ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

ตารางที่ ๔ พื้นที่ชลประทานและระบบชลประทาน

ที่	งาน/โครงการ	จำนวน (แห่ง)	ความจุรวม (ล้าน ลบ.ม.)	พื้นที่ชลประทาน(ไร่)	พื้นที่รับประโยชน์(ไร่)
๑	โครงการชลประทานขนาดใหญ่ (ขป.โดมน้อย)	๑	๑๙๖๖.๕๐	๑๘๓,๐๔๔	-
๒	โครงการชลประทานขนาดกลาง	๑๓	๑๒๗.๒๐	๔๔,๕๓๗	๔๒,๖๕๙
๓	โครงการชลประทานขนาดเล็ก	๒๒๙	๕๘.๙๙	๗,๐๐๐	๑๑๙,๙๔๔
๔	ฝายยาง	๑๖	๑๙.๐๐	-	๔๙,๘๐๐
๕	งาน กปร.	๓๓	๗๕.๓๑	๒,๖๐๐	๔๐,๑๓๑
๖	งาน ปชด.	๑๕	๕.๑๒	-	๔,๘๕๐
๗	ชลประทานระบบท่อ	๒	-	๕,๕๐๐	-
๘	สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า	๑๕๔	-	๒๐๒,๖๗๐	-
๙	โครงการขึง-ซี-มูล	๒	๑๐๕.๘๐	๖๙,๘๓๒	๒๖๘,๖๑๐
๑๐	โครงการขุดลอกฯ	๔๗๐	๒๓.๑๐	-	๒๘,๒๑๕
๑๑	โครงการศูนย์ฯ	๔๐๐	๑๓.๔๑	-	๑๖,๗๖๓
รวม		๑,๓๓๕	๒,๔๒๔.๔๗	๕๑๕,๑๘๓	๕๗๐,๙๗๒

ที่มา : โครงการชลประทานอุบลราชธานี

นอกจากนี้ จังหวัดอุบลราชธานีมีโครงการแหล่งน้ำนอกเขตชลประทาน จำนวนรวม ๓๘,๓๔๔ บ่อ พื้นที่กักเก็บน้ำรวม ๓๕.๗๑ ล้านลูกบาศก์เมตร (ที่มา : สถานีพัฒนาที่ดินอุบลราชธานี)

๑.๑๐ ข้อมูลสินค้าเกษตรที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี

๑.๑๐.๑ ด้านการปลูกพืชเศรษฐกิจของจังหวัด ปีการผลิต ๒๕๖๒/๒๕๖๓

ตารางที่ ๕ การปลูกพืชเศรษฐกิจของจังหวัด ปีการผลิต ๒๕๖๒/๒๕๖๓

ชนิดพืช	จำนวนเกษตรกร (ราย)	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ (ตัน)	ราคาเกษตรกรขายได้เฉลี่ย (บาท/กิโลกรัม)
ข้าวนาปี	๒๙๑,๔๕๕	๔,๒๑๑,๙๐๗	๑,๖๑๘,๘๐๘	
- ข้าวมะลิ		๒,๙๑๒,๖๖๗	๑๑๑๙,๔๕๗	๑๖
- ข้าวเหนียว		๑,๒๙๙,๒๓๙	๔๙๙,๓๕๑	๙.๓
มันสำปะหลัง	๔๓,๐๙๐	๖๐๔,๗๐๙	๑,๙๗๑,๖๕๐	๑.๙๕
ยางพารา	๕๔,๕๗๓	๕๙๑,๒๓๕	๑๒๑,๖๗๙	ยางก้อนถ้วย ๒๙.๔๓ ยางแผ่นดิบ ๔๐.๑๒
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	๙,๕๖๕	๗๔,๖๙๒	๖๓,๐๔๐	๘.๐๐ - ๘.๒๐

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี/ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ ๑๑/ การยางแห่งประเทศไทย จังหวัดอุบลราชธานี

๑.๑๐.๒ ด้านการปศุสัตว์ของจังหวัด ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๖๒

ตารางที่ ๖ ปริมาณการผลิตและมูลค่าผลผลิตด้านปศุสัตว์ที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี

ปีการผลิต	ชนิดสัตว์	ปริมาณการผลิต (ตัว/ปี)	ราคา (บาท/หน่วย)	มูลค่าผลผลิต (บาท)
๒๕๖๒	สุกร (ตัว)	๑๔๔,๖๑๙	๖,๘๐๐	๙๘๓,๔๐๙,๒๐๐
	ไก่เนื้อ (ก.ก.)	๓,๙๐๔,๖๐๐	๔๙	๑๙๑,๓๒๕,๔๐๐
	โคเนื้อ (ตัว)	๒๕๐,๗๙๒	๓๐,๐๐๐	๗,๕๒๓,๗๖๐,๐๐๐
	กระบือ (ตัว)	๙๖,๔๔๔	๓๖,๐๐๐	๓,๔๗๑,๙๙๔,๐๐๐
	ไข่ไก่ (ฟอง)	๒๐,๕๗๐,๖๐๐	๓	๖๑,๗๑๑,๘๐๐
๒๕๖๑	สุกร (ตัว)	๑๖๕,๕๕๕	๖,๗๐๐	๑,๑๐๙,๑๕๑,๕๐๐
	ไก่เนื้อ (ก.ก.)	๓,๗๐๘,๕๕๐	๔๗	๑๗๔,๒๙๗,๑๕๐
	โคเนื้อ (ตัว)	๒๕๐,๒๘๓	๓๑,๐๐๐	๗,๗๕๘,๗๗๓,๐๐๐
	กระบือ (ตัว)	๙๖,๔๙๖	๓๔,๐๐๐	๓,๒๘๐,๘๖๔,๐๐๐
	ไข่ไก่ (ฟอง)	๑๙,๙๘๐,๔๗๖	๒.๘	๕๕,๙๔๕,๓๓๒.๘
๒๕๖๐	สุกร (ตัว)	๑๔๕,๓๖๑	๕,๗๐๐	๘๒๘,๕๕๗,๗๐๐
	ไก่เนื้อ (ก.ก.)	๕,๔๓๗,๕๖๔	๔๘	๒๖๐,๙๙๘,๒๗๒
	โคเนื้อ (ตัว)	๒๐๔,๔๓๐	๓๒,๐๐๐	๖,๕๔๑,๗๖๐,๐๐๐
	กระบือ (ตัว)	๘๐,๑๔๖	๓๕,๐๐๐	๒,๘๐๕,๑๑๙,๐๐๐
	ไข่ไก่ (ฟอง)	๒๐,๕๖๙,๕๓๘	๓.๑๐	๖๓,๗๖๕,๕๖๗
๒๕๕๙	สุกร	๑๔๒,๔๗๔	๗,๖๐๐	๑,๐๘๒,๘๐๒,๔๐๐
	ไก่เนื้อ	๕,๒๘๒,๖๑๔	๖๐	๓๑๖,๙๕๖,๘๔๐
	โคเนื้อ	๑๖๘,๖๑๗	๓๒,๐๐๐	๕,๓๙๕,๗๔๔,๐๐๐
	กระบือ	๖๔,๐๓๒	๓๕,๐๐๐	๒,๒๔๑,๑๒๐,๐๐๐
	ไข่ไก่ (ฟอง)	๒๔๖,๖๙๐,๓๘๔	๓.๒๐	๗๘๙,๔๐๙,๒๒๘
๒๕๕๘	สุกร	๑๒๑,๘๕๑	๖,๕๐๐	๗๙๒,๐๓๑,๕๐๐
	ไก่เนื้อ	๔,๑๔๒,๘๘๐	๔๘	๑๙๘,๘๕๘,๒๔๐
	โคเนื้อ	๒๐๒,๔๓๑	๒๘,๐๐๐	๕,๖๖๘,๐๖๘,๐๐๐
	กระบือ	๗๔,๖๖๐	๓๐,๐๐๐	๒,๒๓๙,๘๐๐,๐๐๐
	ไข่ไก่ (ฟอง)	๒๗๓,๙๐๖,๓๘๔	๒.๙๒	๗๙๙,๘๐๖,๖๔๑

ที่มา สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอุบลราชธานี

๑.๑๐.๓ ด้านการประมงของจังหวัด ปี ๒๕๖๒

ตารางที่ ๗ ปริมาณการผลิตและมูลค่าผลผลิตด้านประมงที่สำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี

ประเภทการเลี้ยง	จำนวน(ราย)	จำนวนกระชัง/บ่อ	พื้นที่เลี้ยง (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	มูลค่า (บาท)
๑) การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดเชิงพาณิชย์					
กระชัง	๘๔๗	๑๑,๘๘๖	๑๕๘	๓๑๙.๔๓	๑๖,๖๑๐,๖๐๕
บ่อดิน	๑๐๘	๓๕๑	๑๘๙.๑๑	๑,๑๗๙.๒๓๑	๗๐,๗๕๓,๘๖๐
๒) การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดระดับเศรษฐกิจครัวเรือน					
บ่อดิน	๑๔,๑๔๘	๑๐,๖๒๑	๑๐,๘๑๒	๙,๗๓๙.๗๔๔	๔๙๗,๓๑๑.๓๒๘

ที่มา สำนักงานประมงจังหวัดอุบลราชธานี

๑.๑๑ สถาบันเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร

ตารางที่ ๘ ประเภทสหกรณ์และจำนวนสมาชิก

ประเภทสหกรณ์	จำนวนสหกรณ์ (แห่ง)	จำนวนสมาชิก (ราย)
๑. สหกรณ์การเกษตร	๑๒๖	๒๗๙,๗๗๕
๒. สหกรณ์ประมง	๓	๑๕๗
๓. สหกรณ์ร้านค้า	๒	๖๖๖
๔. สหกรณ์บริการ	๑๖	๕,๖๗๗
๕. สหกรณ์ออมทรัพย์	๑๗	๔๐,๗๘๘
๖. สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน	๑๓	๑๕,๑๙๘
รวม	๑๗๗	๒๔๒,๒๖๑

ที่มา สำนักงานสหกรณ์จังหวัดอุบลราชธานี

ตารางที่ ๙ จำนวนและสมาชิกสถาบันเกษตรกรจังหวัด ปี ๒๕๖๓

กลุ่มเกษตรกร		กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร		กลุ่มยุวเกษตรกร		กลุ่มวิสาหชุมชน	
กลุ่ม	สมาชิก	กลุ่ม	สมาชิก	กลุ่ม	สมาชิก	กลุ่ม	สมาชิก
๒๐๘	๖,๑๑๕	๔๐๕	๘,๐๒๔	๑๔๕	๒,๑๖๐	๓๘๒๓	๖๕,๕๒๖

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี

ตารางที่ ๑๐ ประเภทกลุ่มเกษตรกรและจำนวนสมาชิก (ข้อมูล ณ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๒)

ประเภทกลุ่มเกษตรกร	จำนวน (กลุ่ม)	จำนวนสมาชิก (ราย)
กลุ่มทำนา	๘๕	๑๖,๓๘๙
กลุ่มทำไร่	๔	๓๖๘
กลุ่มทำสวน	๑๘	๑,๙๑๔
กลุ่มประมง	๑	๕๗
กลุ่มเลี้ยงสัตว์	๖๖	๖,๑๔๑
รวม	๑๗๔	๒๔,๘๖๙

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี

๑.๑๒ ปัญหาการพัฒนาด้านการเกษตรของจังหวัดอุบลราชธานี

๑. การบริหารจัดการน้ำแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตรและการปศุสัตว์ไม่พอเพียง
๒. ขาดความเชื่อมโยงกันระหว่างข้อมูลผู้ผลิตแหล่งผลิต ผู้ค้า ผู้บริโภค ทั้งในระดับประชาชน และหน่วยงานภาครัฐทำให้ภาคประชาชนขาดองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาทั้งระบบการผลิต การแปรรูป การบริหารจัดการ การตลาด
๓. เกษตรกรจำหน่ายผลผลิตที่ได้โดยตรง เพราะขาดความรู้และหน่วยงานที่จะส่งเสริมสนับสนุนการนำผลผลิตมาแปรรูป เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้า ผลิตภัณฑ์
๔. ปัญหาที่ดินเสื่อมโทรม คุณภาพไม่ดี ขาดการส่งเสริมการปรับปรุงพื้นที่ในการเพาะปลูกให้มีคุณภาพในการเพิ่มผลผลิต
๕. ขาดแหล่งเงินทุน/ ไม่รู้แหล่งเงินทุน
๖. การบุกรุกแผ้วถางป่าที่ดินในเขตป่าสงวน การทับซ้อนของที่ทำกิน
๗. ขาดแคลนน้ำอุปโภค-บริโภคในฤดูแล้ง ระบบประปาชุมชนยังไม่มีคุณภาพ

๑.๑๓ ความต้องการเพื่อพัฒนาด้านการเกษตรของจังหวัดอุบลราชธานี

๑. ให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริม สนับสนุนให้กลุ่มผู้ผลิตสินค้าเกษตรมีความเข้มแข็ง และส่งเสริมให้เกษตรกรดำเนินการตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์
๒. ส่งเสริมการรวมเป็นกลุ่ม Cluster ของเกษตรกรอินทรีย์ในกลุ่มจังหวัด และมีการทำงานครบวงจร เพื่อเพิ่มมูลค่าแก่ผลผลิตทางการเกษตรโดยการเกษตรแปรรูปที่มีคุณภาพ
๓. พัฒนาระบบชลประทานให้เกิดตลาดกลางสินค้าเกษตรและสินค้าเกษตรแปรรูปที่ได้มาตรฐานของจังหวัด
๔. พัฒนาให้เกิดหน่วยงานหรือเครือข่ายความร่วมมือของผู้ผลิตเกษตรกรอินทรีย์ของจังหวัดทั้งระดับต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ เพื่อทำหน้าที่ในการประสานงานร่วมกับภาครัฐ เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มผู้ผลิต
๕. ให้ความรู้แก่เกษตรกรในด้านการบริหารจัดการ เช่นการใช้ปุ๋ย การจัดการน้ำ การใช้เครื่องจักรกล เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต
๖. จัดระบบการออกโฉนดที่ดิน โกล่เกลี่ยปัญหาข้อพิพาทระหว่างประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ
๗. การขุดคลองคูคลองเพื่อเป็นแหล่งกักเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้ง
๘. การปรับปรุงระบบประปาหมู่บ้านให้มีคุณภาพ
๙. ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ เช่น โค กระบือ ซึ่งมีปริมาณน้อยลง แต่ราคาสูง ทดแทนการปลูกพืชเศรษฐกิจเดิม เช่น มันสำปะหลังและยางพารา ส่งเสริมโดยสนับสนุนกลุ่มนิติบุคคลที่มีกิจกรรมการเลี้ยงโค กระบือ ที่มีอยู่เดิมและจัดตั้งกลุ่มใหม่ สนับสนุนพันธุ์โค กระบือ ตามศักยภาพของบุคคลในกลุ่มนั้นเป็นการสร้างรายได้หลักให้แก่เกษตรกร

ส่วนที่ ๒

ฐานข้อมูลสินค้าสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี “ปลานิล”

๒.๑ ความสำคัญ

ปลานิล (Nile Tilapia) เป็นปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง ซึ่งมีคุณค่าทางเศรษฐกิจนับตั้งแต่ปี ๒๕๐๘ เป็นต้นมา จากคุณสมบัติของปลานิลซึ่งเลี้ยงง่ายเจริญเติบโตเร็ว และเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค ทำให้เกษตรกรหันมาเลี้ยงปลานิลอย่างกว้างขวาง ในแต่ละปีจะมีปริมาณการเลี้ยงปลานิลประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ ตัน มูลค่าประมาณ ๗,๙๐๐ ล้านบาท (คิดที่ราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ ๓๙.๓๒ บาท) ซึ่งปัจจุบันปริมาณการเลี้ยงปลานิลคิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐ ของปริมาณการเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืดทั้งหมดของไทย ส่วนมูลค่าของปลานิลนั้นคิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐ ของมูลค่าการเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืดทั้งหมดของไทย ซึ่งการเพาะเลี้ยงปลานิลของไทยร้อยละ ๘๑.๙ เป็นการเลี้ยงในบ่อ ส่วนที่เหลือนั้นเลี้ยงในนาข้าวและร่องสวน ผลผลิตปลานิลร้อยละ ๗๐.๐ ของปริมาณการผลิตปลานิลทั้งหมดบริโภคภายในประเทศโดยแยกเป็นการบริโภคสดร้อยละ ๘๑.๐ ในการแปรรูปทำเค็ม และตากแห้งร้อยละ ๘.๐ นึ่งหรือย่างร้อยละ ๗.๐ และที่เหลือร้อยละ ๔.๐ เป็นการบริโภคในรูปแบบอื่นๆ โดยเฉพาะการทำปลาจุก ปลาเผา โดยปลานิลที่บริโภคในประเทศนั้นมีวิถีตลาดโดยเกษตรกรขายให้กับผู้บริโภคโดยตรง หรือขายผ่านผู้รวบรวม ซึ่งจะส่งต่อไปให้บรรดาผู้ค้าปลาในตลาดสดหรือผู้ที่แปรรูปปลา แล้วจึงจำหน่ายต่อไปให้กับผู้บริโภค นอกจากนี้ยังมีการจำหน่ายปลานิลทั้งตัวและในรูปแช่แข็งเพื่อจำหน่ายให้ภัตตาคารหรือร้านอาหารโดยตรง

ตลาดส่งออกปลานิล...มุ่งขยายตลาดสหรัฐฯและสหภาพยุโรป ปัจจุบันเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลจำหน่ายปลาให้แก่พ่อค้าขายส่งที่องค์การสะพานปลาประมาณร้อยละ ๓๐.๐ ของปริมาณการผลิตปลานิลในแต่ละปี โรงงานห้องเย็นรับซื้อปลานิลขนาด ๔๐๐ กรัมขึ้นไป เพื่อแช่แข็งส่งออกทั้งตัวและรับซื้อปลาขนาด ๑๐๐-๔๐๐ กรัมเพื่อแล่เฉพาะเนื้อแช่แข็ง หรือนำไปแปรรูปเพื่อส่งออกต่อไป โดยตลาดส่งออกสำคัญในปัจจุบัน ได้แก่ สหรัฐฯ อิตาลี ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย ตะวันออกกลาง และเอเชีย ราคาส่งออกนั้นขึ้นอยู่กับปริมาณและความต้องการปลานิลของโลก โดยเฉลี่ยราคาปลานิลแล่เฉพาะเนื้อมีราคาอยู่ระหว่าง ๗๕-๘๐ บาท/กก. และสำหรับปลานิลแช่แข็งทั้งตัวราคาอยู่ระหว่าง ๓๐-๓๕ บาท/กก. ปัจจุบันไทยส่งออกปลานิลทั้งในรูปปลานิลแช่แข็งและในรูปแล่เนื้อประมาณ ๑๐,๐๐๐ ตัน มูลค่า ๘๐๐ ล้านบาท

การผลิตปลานิลให้มีลักษณะตามต้องการของตลาดต่างประเทศจึงต้องพิจารณาถึงต้นทุนและกรรมวิธีในการผลิต เดิมนั้นประเทศคู่แข่งปลานิลทั้งตัวแช่แข็ง (Frozen Tilapia) และเนื้อปลานิลแช่แข็ง (Frozen Tilapia Fillet) ของไทยที่สำคัญคือ ไต้หวัน และบังกลาเทศ ประเทศเหล่านี้สามารถผลิตปลาที่ได้ขนาดเมื่อนำมาแล่เนื้อจะมีขนาด ๔๐-๖๐ กรัมและ ๖๐-๘๐ กรัมต่อชิ้น ดังนั้นขนาดปลาต้องมีน้ำหนัก ๔๐๐ กรัม/ตัวขึ้นไป อย่างไรก็ตามตั้งแต่ปี ๒๕๔๖ เป็นต้นมาประเทศที่เข้ามาเป็นคู่แข่งสำคัญของไทยในการส่งออกปลานิลแช่แข็งและเนื้อปลานิลสด คือ จีน อินโดนีเซีย และเอกวาดอร์ นอกจากนี้ ประเทศต่างๆในแถบอเมริกาใต้ก็กำลังเป็นคู่แข่งที่น่าจับตามอง แม้ว่าในปัจจุบันการเพาะเลี้ยงปลานิลในกลุ่มประเทศอเมริกาใต้ โดยเฉพาะคอสตาริกา ฮอนดูรัส บราซิล ยังคงอยู่ในระยะแรกเริ่มก็ตาม แต่ประเทศเหล่านี้หันมาขยายการเลี้ยงปลานิลอย่างมาก

๒.๒ สถานการณ์การผลิตในประเทศ

ข้อมูลเบื้องต้นผลผลิตปลานิลจากการเพาะเลี้ยงใน ปี ๒๕๖๒ ปริมาณ ๒๑๓,๘๗๑ ตัน บนเนื้อที่เลี้ยงปลานิลทั้งประเทศ ๔๔๕,๗๗๘ ไร่ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ๔๘๐ กิโลกรัม เมื่อเทียบกับปี ๒๕๖๑ พบว่า ผลผลิตลดลง ร้อยละ ๑.๓ เนื้อที่เลี้ยงลดลง ร้อยละ ๐.๓ และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ลดลง ร้อยละ ๑.๐ (ตารางที่ ๑๑)

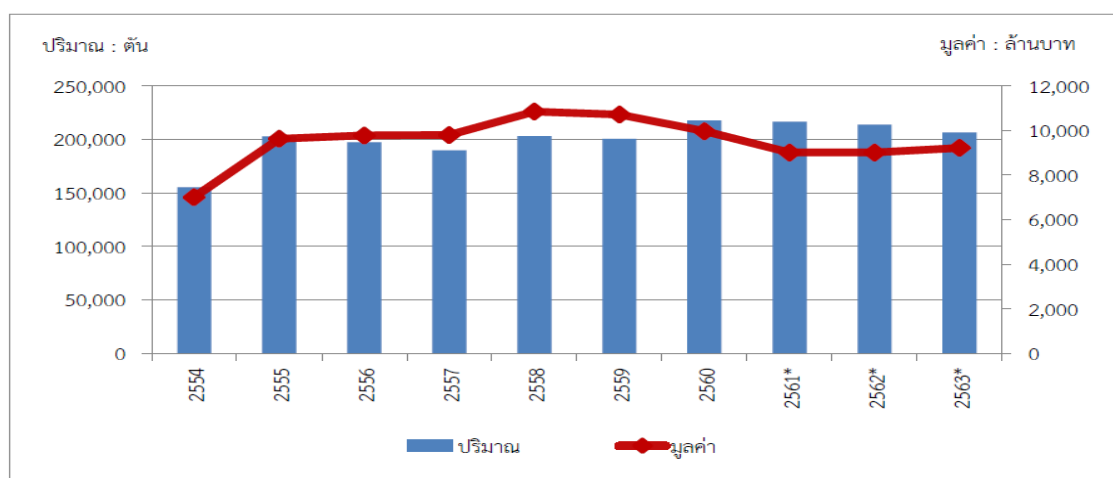
โดยผลผลิตปลานิลในปี ๒๕๖๒ ลดลง เนื่องจากเกษตรกรประสบภัยแล้งเร็วและยาวนานกว่าปี ๒๕๖๑ ส่งผลให้ปริมาณน้ำในเขื่อน อ่างเก็บน้ำและแหล่งน้ำตามธรรมชาติมีน้อย ประกอบกับช่วงเดือนสิงหาคมถึงกันยายน เกษตรกรประสบกับพายุโพดุลและคาจิกิในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือบางจังหวัด ส่งผลให้ผลผลิตปลานิลเสียหาย ทำให้ผลผลิตปลานิลระดับประเทศลดลง สำหรับเนื้อที่เลี้ยงปลานิลในปี ๒๕๖๓ คาดว่าลดลง เนื่องจากสถานการณ์ภัยแล้ง ส่งผลให้ปริมาณน้ำในเขื่อนและแหล่งน้ำตามธรรมชาติไม่เพียงพอต่อการเลี้ยง แต่สำหรับพื้นที่เลี้ยงทางภาคใต้ สถานการณ์ภัยแล้งยังไม่รุนแรงเหมือนภาคอื่นๆ ปริมาณน้ำเพียงพอต่อการเลี้ยง สำหรับผลผลิตต่อไร่คาดว่าลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๖๒ เพราะสภาพอากาศไม่เอื้ออำนวยเกิดภัยแล้งหลายพื้นที่ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงในรอบต่อไป เกษตรกรจำเป็นต้องชะลอการเลี้ยง ลดรอบการเลี้ยง หรือลดอัตราการปล่อยลูกพันธุ์ลง ส่งผลให้ผลผลิตภาพรวมทั้งประเทศลดลง คาดว่าผลผลิตปลานิลในปี ๒๕๖๓ อยู่ที่ ๒๐๖,๕๗๖ ตัน ลดลงร้อยละ ๓.๔

ตารางที่ ๑๑ ผลผลิต เนื้อที่เลี้ยง และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ปลานิล ปี ๒๕๕๔-๒๕๖๓*

ปี	ผลผลิต		เนื้อที่เลี้ยง			
	ตัน	%Δ	ไร่	%Δ	กก./ไร่	%Δ
๒๕๕๔	๑๕๕,๕๔๔		๔๐๕,๓๓๕		๓๘๘	
๒๕๕๕	๒๐๓,๐๒๙	๓๐.๕%	๔๕๐,๖๙๙	๑๐.๑%	๔๕๐	๑๗.๔%
๒๕๕๖	๑๙๗,๕๙๕	-๒.๗%	๔๓๙,๘๕๔	-๒.๕%	๔๔๙	-๐.๓%
๒๕๕๗	๑๘๙,๙๔๖	-๓.๙%	๔๒๕,๗๘๖	-๓.๓%	๔๔๖	-๐.๗%
๒๕๕๘	๒๐๓,๒๒๗	๗.๐%	๔๓๕,๒๕๒	๒.๒%	๔๖๗	๔.๗%
๒๕๕๙	๒๐๐,๗๖๔	-๑.๒%	๔๓๗,๔๓๗	๐.๕%	๔๕๙	-๑.๗%
๒๕๖๐	๒๑๗,๙๒๘	๘.๕%	๔๕๗,๙๕๔	๔.๕%	๔๗๖	๓.๗%
๒๕๖๑	๒๑๖,๖๐๗	-๐.๖%	๔๔๗,๐๑๒	-๒.๔%	๔๘๕	๑.๘%
๒๕๖๒	๒๑๓,๘๗๑	-๑.๓%	๔๔๕,๗๗๘	-๐.๓%	๔๘๐	-๑.๐%
๒๕๖๓	๒๐๖,๕๗๖	-๓.๔%	๔๓๗,๘๑๐	-๑.๘%	๔๗๒	-๑.๗%

ที่มา : กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง กองนโยบายและแผนพัฒนาการประมง กรมประมง

หมายเหตุ : * ข้อมูลเบื้องต้น (คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพข้อมูลด้านการเกษตร ณ เดือนมิถุนายน ๒๕๖๓)

ภาพที่ ๔ ปริมาณและมูลค่าผลผลิตปลานิลจากการเพาะเลี้ยงปลานิล ปี ๒๕๕๔ - ๒๕๖๓*

๒.๓ สถานการณ์ราคา

๒.๓.๑ ราคาที่เกษตรกรขายได้หน้าฟาร์ม

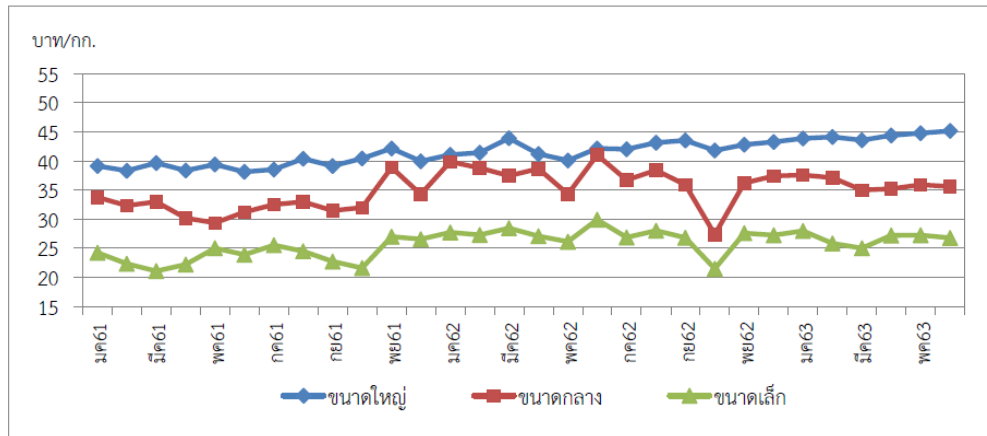
ราคาปลานิลที่เกษตรกรขายได้หน้าฟาร์มเฉลี่ย ภาคกลางในช่วง ๖ เดือนแรกปี ๒๕๖๓ ขนาดเล็ก ๒๖.๖๗ บาท/กก. ขนาดกลาง ๓๖.๐๘ บาท/กก. และขนาดใหญ่ ๔๔.๓๓ บาท/กก. โดยขนาดเล็กและขนาดกลางปรับตัวลดลงร้อยละ ๓.๙ และ ๖.๐ ขณะที่ขนาดใหญ่ปรับตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๖.๔ เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันปี ๒๕๖๒ (ตารางที่ ๑๒ และภาพที่ ๕) เนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-๑๙ ส่งผลให้ผู้ค้าลดปริมาณการซื้อขายลง ผลผลิตปลานิลตกค้างอยู่ที่ฟาร์มเกษตรกรเป็นจำนวนมาก รวมทั้งผลผลิตที่เกษตรกรวางแผนผลิตเพื่อจะนำออกมาจำหน่ายในช่วงเทศกาลสงกรานต์ เมื่อภาครัฐเลื่อนวันหยุดในช่วงเทศกาลดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ระยะต่อมาเมื่อภาครัฐเริ่มออกมาตรการผ่อนปรน ร้านอาหาร ตลาดสด สามารถดำเนินกิจการได้ตามปกติ ผลผลิตเริ่มทยอยมาสู่ตลาดมากขึ้น ส่งผลให้ราคาปลานิลในเดือนมิถุนายนปรับตัวลดลงทั้งขนาดเล็กและขนาดกลาง ยกเว้นขนาดใหญ่ซึ่งเป็นขนาดที่ตลาดมีความต้องการสูง

ตารางที่ ๑๒ ราคาปลานิลที่เกษตรกรขายได้หน้าฟาร์ม ภาคกลาง ปี ๒๕๖๒-๒๕๖๓ (ม.ค - มิ.ย.)

หน่วย : บาท/กก.

เดือน	ขนาดเล็ก (๕ ตัวขึ้นไป/กก.)			ขนาดกลาง (๓-๔ ตัว/กก.)			ขนาดใหญ่ (๑-๒ ตัว/กก.)		
	๒๕๖๒	๒๕๖๓	%Δ๖๓/๖๒	๒๕๖๒	๒๕๖๓	%Δ๖๓/๖๒	๒๕๖๒	๒๕๖๓	%Δ๖๓/๖๒
ม.ค.	๒๗.๗๑	๒๘.๐๐	๑.๐%	๓๙.๘๗	๓๗.๖๐	-๕.๗%	๔๑.๐๗	๔๓.๘๙	๖.๙%
ก.พ.	๒๗.๒๙	๒๕.๘๓	-๕.๓%	๓๘.๘๒	๓๗.๑๒	-๔.๔%	๔๑.๔๔	๔๔.๑๓	๖.๕%
มี.ค.	๒๘.๔๘	๒๕.๐๐	-๑๒.๒%	๓๗.๔๗	๓๕.๐๐	-๖.๖%	๔๓.๙๕	๔๓.๕๗	-๐.๙%
เม.ย.	๒๗.๐๘	๒๗.๑๙	๐.๔%	๓๘.๖๗	๓๕.๒๑	-๘.๙%	๔๑.๒๓	๔๔.๔๑	๗.๗%
พ.ค.	๒๖.๑๓	๒๗.๒๕	๔.๓%	๓๔.๓๓	๓๕.๙๐	๔.๖%	๔๐.๑๑	๔๔.๗๙	๑๑.๗%
มิ.ย.	๒๙.๙๒	๒๖.๗๗	-๑๐.๕%	๔๑.๐๔	๓๕.๖๒	-๑๓.๒%	๔๒.๑๖	๔๕.๑๗	๗.๑%
ก.ค.	๒๖.๘๗			๓๖.๗๓			๔๒.๐๔		
ส.ค.	๒๘.๐๕			๓๘.๔๐			๔๓.๑๘		
ก.ย.	๒๖.๘๔			๓๕.๙๔			๔๓.๕๔		
ต.ค.	๒๑.๕๐			๒๗.๓๗			๔๑.๘๓		
พ.ย.	๒๗.๕๘			๓๖.๒๐			๔๒.๘๓		
ธ.ค.	๒๗.๒๕			๓๗.๔๒			๔๓.๒๘		
เฉลี่ย	๒๗.๖๐	๒๖.๖๗		๓๖.๘๖	๖๓.๐๘		๔๒.๒๒	๔๔.๓๓	
ไตรมาสที่ ๑	๒๗.๘๓	๒๖.๒๘	-๕.๖%	๓๘.๗๒		-๕.๕%	๔๒.๑๕	๔๓.๘๖	๔.๑%
ไตรมาสที่ ๒	๒๗.๗๗	๒๖.๖๗	-๓.๙%	๓๘.๐๑		-๖.๐%	๔๑.๖๖	๔๔.๓๓	๖.๔%
ไตรมาสที่ ๓	๒๗.๖๐			๓๗.๐๒			๔๒.๐๘		
ไตรมาสที่ ๔	๒๕.๐๖			๓๓.๖๖			๔๒.๒๒		

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ภาพที่ ๕ ราคาปาลานิลที่เกษตรกรขายได้หน้าฟาร์ม ภาคกลาง ปี ๒๕๖๑-๒๕๖๓ (ม.ค - มิ.ย.)

๒.๓.๒ ราคาขายส่ง

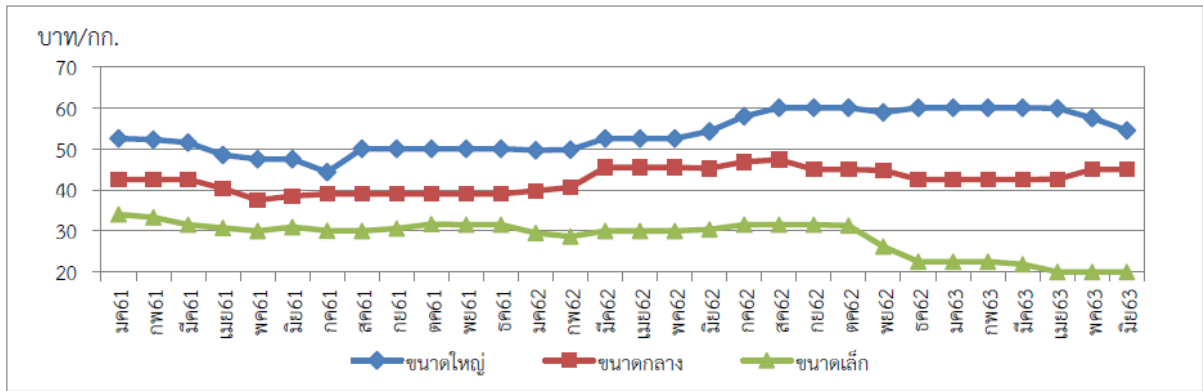
ราคาขายส่ง ณ ตลาดไท ในช่วง ๖ เดือนแรก ปี ๒๕๖๓ ปาลานิลขนาดเล็ก ๒๑.๑๕ บาท/กก. ขนาดกลาง ๔๓.๕๕ บาท/กก. และขนาดใหญ่ ๕๘.๖๕ บาท/กก. โดยขนาดเล็กและขนาดกลางปรับตัวลดลง ร้อยละ ๒๘.๙ และ ๐.๘ ตามลำดับ ขณะที่ขนาดใหญ่ปรับตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๓.๑ เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันปี ๒๕๖๒ (ตารางที่ ๑๓ และภาพที่ ๖)

ตารางที่ ๑๓ ราคาขายส่ง ๒๕๖๒-๒๕๖๓ (ม.ค - มิ.ย.)

หน่วย : บาท/กก.

เดือน	ขนาดเล็ก (๕ ตันขึ้นไป/กก.)			ขนาดกลาง (๓-๔ ตัน/กก.)			ขนาดใหญ่ (๑-๒ ตัน/กก.)		
	๒๕๖๒	๒๕๖๓	%Δ๖๓/๖๒	๒๕๖๒	๒๕๖๓	%Δ๖๓/๖๒	๒๕๖๒	๒๕๖๓	%Δ๖๓/๖๒
ม.ค.	๒๙.๕๒	๒๒.๕๐	-๒๓.๘%	๓๙.๘๑	๔๒.๕๐	๖.๘%	๔๙.๖๕	๖๐.๐๐	๒๐.๘%
ก.พ.	๒๘.๖๖	๒๒.๕๐	-๒๑.๕%	๔๐.๕๙	๔๒.๕๐	๔.๗%	๔๙.๘๐	๖๐.๐๐	๒๐.๕%
มี.ค.	๓๐.๐๐	๒๑.๘๘	-๒๗.๑%	๔๕.๕๐	๔๒.๕๐	-๖.๖%	๕๒.๕๐	๖๐.๐๐	๑๔.๓%
เม.ย.	๓๐.๐๐	๒๐.๐๐	-๓๓.๓%	๔๕.๕๐	๔๒.๖๐	-๖.๔%	๕๒.๕๐	๕๙.๙๐	๑๔.๑%
พ.ค.	๓๐.๐๐	๒๐.๐๐	๓๓.๓%	๔๕.๕๐	๔๕.๐๐	-๑.๑%	๕๒.๕๐	๕๗.๕๐	๙.๕%
มิ.ย.	๓๐.๓๕	๒๐.๐๐	-๓๔.๑%	๔๕.๒๗	๔๕.๐๐	-๐.๖%	๕๔.๒๕	๕๔.๕๐	๐.๕%
ก.ค.	๓๑.๕๐			๔๖.๘๓			๕๗.๙๒		
ส.ค.	๓๑.๕๐			๔๗.๓๔			๖๐.๐๐		
ก.ย.	๓๑.๕๐			๔๕.๐๐			๖๐.๐๐		
ต.ค.	๓๑.๓๐			๔๕.๐๐			๖๐.๐๐		
พ.ย.	๒๖.๒๑			๔๔.๗๕			๕๘.๘๖		
ธ.ค.	๒๒.๕๐			๔๒.๕๐			๖๐.๐๐		
เฉลี่ย	๒๙.๔๒	๒๑.๑๕		๔๔.๔๗	๔๓.๓๕		๕๕.๖๗	๕๘.๖๕	
ไตรมาสที่ ๑	๒๙.๓๙	๒๒.๒๙	-๑๐.๗%	๔๑.๘๗	๔๒.๕๐	-๑.๓%	๕๐.๖๕	๖๐.๐๐	๑๘.๕%
ไตรมาสที่ ๒	๒๙.๗๖	๒๑.๑๕	-๑.๔%	๔๓.๗๐	๔๓.๕๕	-๐.๘%	๕๑.๘๗	๕๘.๖๕	๑๓.๑%
ไตรมาสที่ ๓	๓๐.๓๔			๔๔.๕๙			๕๔.๓๕		
ไตรมาสที่ ๔	๒๙.๔๒			๔๔.๔๗			๕๕.๖๗		

ที่มา : www.talaadthai.com

ภาพที่ ๖ ราคาขายส่งปลานิล ณ ตลาดไท ปี ๒๕๖๑ - ๒๕๖๓ (ม.ค. - มิ.ย.)

๒.๓.๓ ราคาขายปลีก

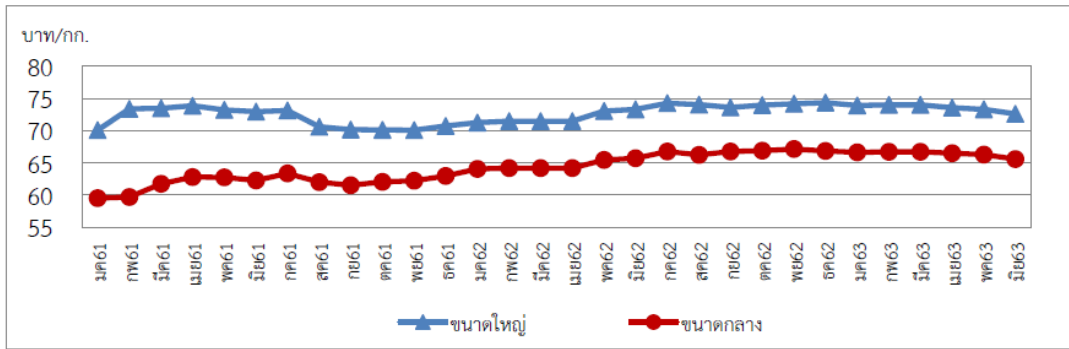
ราคาขายปลีกที่ผู้บริโภคซื้อ ณ ตลาดกรุงเทพมหานคร ในช่วง ๖ เดือนแรกปี ๒๕๖๓ ปลานิล ขนาดกลาง ๖๖.๔๑ บาท/กก. และปลานิลขนาดใหญ่ ๗๓.๕๖ บาท/กก. โดยทั้งสองขนาดปรับตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒.๘ และ ๒.๒ ตามลำดับ เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันปี ๒๕๖๒ (ตารางที่ ๑๔ และภาพที่ ๗)

ตารางที่ ๑๔ ราคาขายปลีก ปี ๒๕๖๒-๒๕๖๓ (ม.ค.-มิ.ย.)

หน่วย : บาท/กก.

เดือน	ขนาดกลาง (๓-๔ ตัว/กก.)			ขนาดใหญ่ (๑-๒ ตัว/กก.)		
	๒๕๖๒	๒๕๖๓	%Δ๖๓/๖๒	๒๕๖๒	๒๕๖๓	%Δ๖๓/๖๒
ม.ค.	๖๔.๐๗	๖๖.๖๑	๔.๐%	๗๑.๒๖	๗๓.๘๙	๓.๗%
ก.พ.	๖๔.๑๘	๖๖.๗๓	๔.๐%	๗๑.๔๘	๗๔.๐๐	๓.๕%
มี.ค.	๖๔.๑๘	๖๖.๗๓	๔.๐%	๗๑.๔๘	๗๔.๐๐	๓.๕%
เม.ย.	๖๔.๑๘	๖๖.๕๐	๓.๖%	๗๑.๔๘	๗๓.๕๗	๒.๙%
พ.ค.	๖๕.๔๓	๖๖.๒๗	๑.๓%	๗๓.๐๒	๗๓.๒๙	๔.๐%
มิ.ย.	๖๕.๗๒	๖๕.๕๙	-๐.๒%	๗๓.๒๙	๗๒.๕๙	-๑.๐%
ก.ค.	๖๖.๗๔			๗๔.๒๗		
ส.ค.	๖๖.๒๓			๗๔.๐๕		
ก.ย.	๖๖.๗๔			๗๓.๖๒		
ต.ค.	๖๖.๙๐			๗๓.๙๕		
พ.ย.	๖๗.๑๓			๗๔.๑๖		
ธ.ค.	๖๖.๘๔			๗๔.๓๓		
เฉลี่ย	๖๕.๗๐	๖๖.๓๕		๗๓.๐๓	๗๓.๕๖	
ไตรมาสที่ ๑	๖๔.๑๔	๖๖.๖๙	-๔.๐%	๗๑.๔๑	๗๓.๙๖	๓.๖%
ไตรมาสที่ ๒	๖๔.๖๓	๖๖.๔๑	-๒.๘%	๗๒.๐๐	๗๓.๕๖	๒.๒%
ไตรมาสที่ ๓	๖๕.๒๗			๗๒.๖๖		
ไตรมาสที่ ๔	๖๕.๗๐			๗๓.๐๓		

ที่มา : <http://www.price.moc.go.th>

ภาพที่ ๗ ราคาขายปลีกปลานิล ณ ตลาดกรุงเทพมหานคร ปี ๒๕๖๑ - ๒๕๖๓ (ม.ค - มิ.ย.)

๒.๔ สถานการณ์การค้าของประเทศไทย

๒.๔.๑ การส่งออก

ปริมาณการส่งออกปลานิลและผลิตภัณฑ์ของประเทศไทย ช่วง ๖ เดือนแรก ปี ๒๕๖๓ ปริมาณ ๓,๖๐๒.๒ ตัน คิดเป็นมูลค่า ๑๒๓.๐ ล้านบาท ทั้งปริมาณและมูลค่าลดลง ๓๓.๘% และ ๔๑.๒% ตามลำดับ เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันปี ๒๕๖๒ รูปแบบผลิตภัณฑ์ปลานิลที่ส่งออกมากที่สุด คือ ปลานิลทั้งตัวแช่แข็ง คิดเป็นสัดส่วน ๖๗.๖% ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด รองลงมา คือ ปลาสดแช่เย็น ๑๗.๐% ปลามีชีวิต ๙.๐% และเนื้อปลาแช่แข็ง ๖.๔% ตามลำดับ (ตารางที่ ๑๕ และภาพที่ ๘) โดยมีตลาดหลัก คือ กลุ่มตะวันออกกลาง ๓๒.๙% กลุ่มอาเซียน ๒๖.๐% กลุ่มสหภาพยุโรป ๑๗.๗% สหรัฐอเมริกา ๑๗.๓% ญี่ปุ่น ๓.๐% และอื่นๆ ๓.๑% (ภาพที่ ๙) การส่งออกปลานิลของไทยลดลง เนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-๑๙ ที่เกิดขึ้นกับประเทศผู้นำเข้าหลักหลายประเทศ ประกอบกับค่าเงินบาทแข็งค่า ซึ่งมีผลกระทบต่อขีดความสามารถในการแข่งขันการส่งออกของไทย ทำให้ราคาปลานิลไทยสูงกว่าเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่ง ดังนั้นไทยควรมองหาตลาดใหม่ๆ เพิ่มเติม เช่น ตลาดในกลุ่มอาเซียน และตลาดที่มีแนวโน้มเพิ่มการบริโภคปลานิล เช่น เม็กซิโก ซาอุดีอาระเบีย แคนาดา โกลด์โคสต์ และรัสเซีย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การส่งออกปลานิลในปี ๒๕๖๓ คาดว่าน่าจะปรับตัวลดลงตามสภาวะเศรษฐกิจของโลก

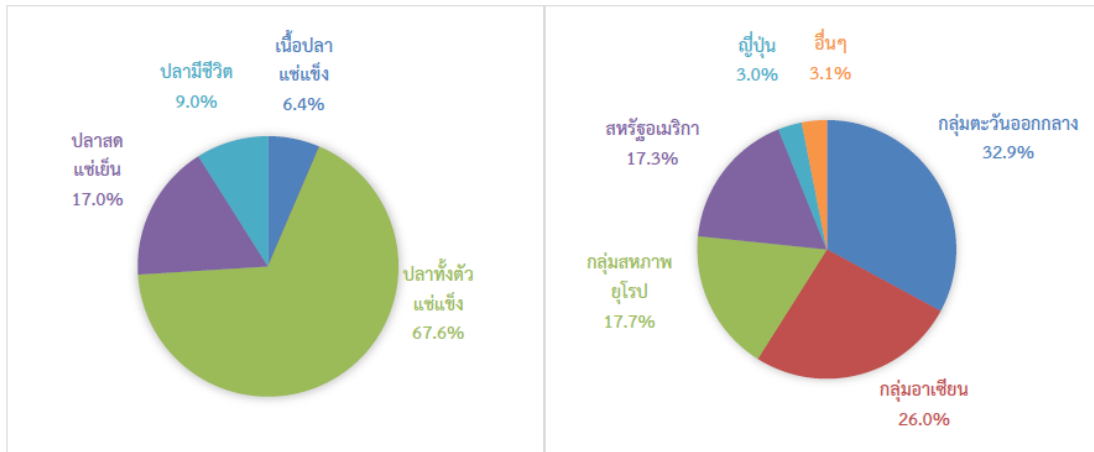
ตารางที่ ๑๕ ปริมาณและมูลค่าการส่งออกปลานิลของประเทศไทย ปี ๒๕๖๑-๒๕๖๓ (ม.ค. - มิ.ย.)

ลำดับที่	รายการ	ปริมาณ : ตัน, มูลค่า : ล้านบาท					
		๒๕๖๒ (ม.ค. - มิ.ย.)		๒๕๖๓ (ม.ค. - มิ.ย.)		% การเปลี่ยนแปลง	
		ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
๑	ปลาทั้งตัวแช่แข็ง	๓,๓๖๖.๘	๑๕๒.๖	๑,๕๔๒.๑	๘๓.๑	-๕๔.๒%	-๔๕.๕%
๒	เนื้อปลาแช่แข็ง	๑๔๑.๗	๑๗.๕	๔๙.๘	๗.๙	-๖๔.๙%	-๕๔.๙%
๓	ปลาสดแช่เย็น	๑,๔๓๙.๒	๒๑.๐	๑,๘๒๘.๙	๒๑.๐	๒๗.๑%	๐.๐%
๔	เนื้อปลาแช่เย็น	-	-	๐.๔	-	-	-
๕	ปลามีชีวิต	๔๙๔.๓	๑๘.๑	๑๘๑.๐	๑๑.๐	-๖๓.๔%	-๓๙.๒%
รวม		๕,๔๔๒.๐	๒๐๙.๒	๓,๖๐๒.๒	๑๒๓.๐	-๓๓.๘%	-๔๑.๒%

ที่มา : กลุ่มวิเคราะห์การค้าสินค้าประมงระหว่างประเทศ กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง ประมวลข้อมูลจากกรมศุลกากร

รหัสพิกัดปลานิลและผลิตภัณฑ์ :

๐๓๐๑๙๙๔๐๐๐๓	ปลานิลมีชีวิต	๐๓๐๒๗๑๐๐๐๑	ปลานิลทั้งตัวแช่เย็น	๐๓๐๓๒๓๐๐๐๐	ปลานิลทั้งตัวแช่แข็ง
๐๓๐๔๓๑๐๐๐๐๑	เนื้อปลานิลฟิลเลแช่เย็น	๐๓๐๔๕๑๐๐๐๐๒	เนื้อปลานิลแบบอื่นๆแช่เย็น	๐๓๐๔๖๑๐๐๐๐	เนื้อปลานิลฟิลเลแช่แข็ง
๐๓๐๔๙๓๐๐๐๐๓	เนื้อปลานิลแบบอื่นๆแช่แข็ง	๐๓๐๕๕๙๙๐๐๐๓	ปลานิลแห้งไม่รมควัน		

ภาพที่ ๘ สัดส่วนมูลค่ารูปแบบผลิตภัณฑ์พลาสติกไทยส่งออก ปี ๒๕๖๓ (ม.ค.-มิ.ย.)

ภาพที่ ๙ สัดส่วนมูลค่าส่งออกพลาสติกไทยไปยังประเทศต่างๆ ปี ๒๕๖๓ (ม.ค.-มิ.ย.)

๒.๔.๓ การนำเข้า

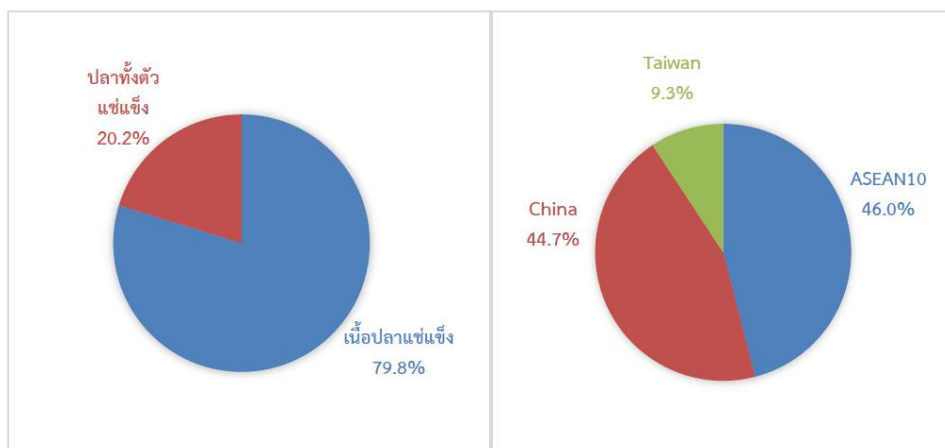
ปริมาณการนำเข้าพลาสติกและผลิตภัณฑ์ของประเทศไทยในช่วง ๖ เดือนแรก ปี ๒๕๖๓ ปริมาณ ๕๔๔.๐ ตัน คิดเป็นมูลค่า ๔๙.๙ ล้านบาท โดยปริมาณและมูลค่าลดลง ร้อยละ ๕.๒ และ ๑๗.๙ ตามลำดับ เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันปี ๒๕๖๒ โดยมีรูปแบบนำเข้า ได้แก่ เนื้อพลาสติกแช่แข็ง ร้อยละ ๗๙.๘ และพลาสติกทั่วแช่แข็ง ร้อยละ ๒๐.๒ ของมูลค่านำเข้าทั้งหมด (ตารางที่ ๑๖ และภาพที่ ๑๐) ตลาดนำเข้าหลักมาจากกลุ่มประเทศอาเซียน ๔๖.๐% จีน ๔๔.๗% และไต้หวัน ๙.๓% ตามลำดับ (ภาพที่ ๑๑)

ตารางที่ ๑๖ ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าพลาสติกของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒-๒๕๖๓ (ม.ค.-มิ.ย.)

ลำดับที่	รายการ	๒๕๖๒ (ม.ค. - มิ.ย.)		๒๕๖๓ (ม.ค. - มิ.ย.)		% การเปลี่ยนแปลง	
		ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
๑	เนื้อพลาสติกแช่แข็ง	๒๙๗.๔	๕๐.๖	๒๗๙.๕	๓๙.๘	-๖.๐%	-๒๑.๓%
๒	พลาสติกทั่วแช่แข็ง	๒๓๖.๗	๑๐.๒	๒๖๔.๕	๑๐.๑	-๔.๔%	-๑.๐%
รวม		๕๓๔.๑	๖๐.๘	๕๔๔.๐	๔๙.๙	-๕.๒%	-๑๗.๙%

ปริมาณ : ตัน, มูลค่า : ล้านบาท

ที่มา : กลุ่มวิเคราะห์การค้าสินค้าประมงระหว่างประเทศ กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง
ประมวลข้อมูลจากกรมศุลกากร

ภาพที่ ๑๐ สัดส่วนมูลค่ารูปแบบผลิตภัณฑ์พลาสติกที่ไทยนำเข้า ปี ๒๕๖๓ (ม.ค.-มิ.ย.)

ภาพที่ ๑๑ สัดส่วนมูลค่าการนำเข้าพลาสติกจากประเทศต่างๆ ปี ๒๕๖๓ (ม.ค.-มิ.ย.)

๒.๕ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการบริหารจัดการของประเทศ

๒.๕.๑ ปัญหาอุปสรรค

๑. สายพันธุ์ปลาที่มีคุณภาพดีมีไม่เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร ขาดแคลนสายพันธุ์ปลานิลในช่วงที่มีอัตราการฟักไข่ได้ปริมาณน้อย เช่น ช่วงอุณหภูมิสูงมากในฤดูร้อน และช่วงอุณหภูมิต่ำในฤดูหนาว

๒. การผลิตยังขาดระบบบริหารจัดการที่ดีตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี (GAP) ตั้งแต่โรงเพาะฟัก การอนุบาล ตลอดจนถึงกระบวนการเลี้ยงปลานิล ส่งผลให้จำนวนฟาร์มปลานิลที่ได้มาตรฐาน (GAP) มีน้อย อีกทั้งเกษตรกรขาดแรงจูงใจที่จะพัฒนาฟาร์มให้ได้มาตรฐาน เนื่องจากราคาจำหน่ายปลานิลที่ได้มาตรฐานไม่ได้มีราคาสูงขึ้น

๓. การขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียนของเกษตรกรรายย่อย จึงยังคงมีการเลี้ยงรูปแบบเดิม และขาดทักษะในการแปรรูปและการตลาด ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ต่ำ

๔. การรวมกลุ่มของเกษตรกรยังไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองเรื่องราคาจำหน่ายผลผลิต เนื่องจากยังขาดทักษะการจัดการด้านการตลาดในเชิงธุรกิจต้องมีการบริหารการผลิตให้ได้ปริมาณและคุณภาพตามที่ตลาดต้องการ

๕. สินค้าปลานิลส่วนใหญ่บริโภคภายในประเทศร้อยละ ๙๕ และส่งออกเพียงร้อยละ ๕ ในรูปปลานิลทั้งตัวแช่แข็ง ซึ่งมีขนาดเล็กมูลค่าต่ำ และมีส่วนแบ่งตลาดสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้บริโภครายใหญ่ของโลก ในอัตราที่ต่ำเพียงร้อยละ ๑ ของมูลค่าสินค้าปลานิลทั้งหมดที่สหรัฐฯ นำเข้า

๖. ปัญหาจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-๑๙ ส่งผลให้ผู้ค้าลดปริมาณการซื้อขายลง ทำให้ผลผลิตปลานิลที่ตกค้างอยู่ที่ฟาร์มเกษตรกรเป็นจำนวนมาก รวมทั้งผลผลิตที่จะนำออกมาจำหน่ายในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เกษตรกรขายได้ปริมาณสูงสุด เมื่อภาครัฐเลื่อนวันหยุดในช่วงเทศกาลดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ไม่สามารถระบายผลผลิตออกมาจำหน่ายได้ ต่อมาระยะหลังแต่เมื่อภาครัฐผ่านปรนมาตรการต่างๆ ผลผลิตสามารถเข้าสู่ตลาดได้ตามปกติ ซึ่งในช่วงเวลาปริมาณออกสู่ตลาดมากเกินไปความต้องการก็มีผลกระทบต่อราคาปลานิล โดยเฉพาะเดือนมิถุนายน ราคาปลานิลทั้งขนาดเล็กและขนาดกลางปรับตัวลดลง

๒.๕.๒ แนวทางการบริหารจัดการ

กรมประมงได้ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหของสินค้าปลานิล ดังนี้

๑. จากการประชุมคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มสินค้าประมง เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ณ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีมติให้คงปริมาณสินค้าปลานิลให้คงอยู่ในระดับประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ ตันต่อปี เพื่อป้องกันมิให้ผลผลิตออกมามากเกินไปจนกระทบต่อราคา

๒. กรมประมงมีการพัฒนาสายพันธุ์จิตรลดา ๓ ซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่มีคุณภาพดี และเกษตรกรมีความต้องการ กรมประมงจึงเร่งดำเนินการผลิตพ่อแม่พันธุ์ที่มีคุณภาพให้โรงเพาะฟักทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อผลิตลูกพันธุ์คุณภาพดีแก่เกษตรกรต่อไป

๓. กรมประมงได้ดำเนินโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ (ปลานิล) ตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งได้จัดทำมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๘-๒๕๖๓ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนการเลี้ยงยกระดับมาตรฐานฟาร์มเลี้ยง และส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร เพิ่มการแปรรูปให้หลากหลายและให้ได้มาตรฐานและเป็นที่ต้องการของตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่า

๔. โครงการพัฒนาเกษตรกรเข้าสู่ Smart Farmer เพื่อพัฒนาศักยภาพเกษตรกรด้านการผลิต การแปรรูปและการตลาด ในการประกอบอาชีพการเลี้ยงปลานิล โดยใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาช่วย เพื่อเพิ่ม

ผลผลิต ลดต้นทุนการเลี้ยง ส่งเสริมให้เกษตรกรเป็นทั้งผู้เลี้ยง ผู้แปรรูป และจัดจำหน่ายผลผลิต ทั้งนี้ภาครัฐสนับสนุนในรูปแบบกลุ่มเกษตรกร ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

๕. สถานการณ์โรคระบาดโควิด-๑๙ ส่งผลให้ผลผลิตปลานิลตกค้างอยู่ที่ฟาร์มเกษตรกรเป็นจำนวนมาก ดังนั้น กรมประมงได้สร้างระบบสั่งจองสินค้าสัตว์น้ำ (Fisheries Shop) ให้กับผู้บริโภคที่สนใจทำการสั่งจองซื้อสินค้าสัตว์น้ำ และกลุ่มเกษตรกรนำสินค้ามาส่งให้กับผู้สั่งจองที่กรมประมง เพื่อระบายผลผลิตที่ตกค้างที่บ่อ รวมทั้งส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางตลาดออนไลน์มากขึ้น

๖. แผนพัฒนาการเพาะเลี้ยงปลานิล ปี ๒๕๖๓-๒๕๖๗ ประกอบด้วย

๑) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยการพัฒนาเทคโนโลยีการเพาะและปรับปรุงพันธุ์ และพัฒนาเทคโนโลยีการเลี้ยง พัฒนาสายพันธุ์ปลานิลทนโรคตามฤดูกาลและสายพันธุ์ปลานิลทนเค็ม พัฒนาวัดขึ้นเพื่อป้องกันโรค

๒) การสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรผู้ผลิตสินค้าปลานิล โดยการพัฒนาระบบสารสนเทศฐานข้อมูลการเพาะเลี้ยงปลานิล ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงข้อมูลความรู้ข้อมูลด้านการเพาะเลี้ยงปลานิล และผู้บริโภคเข้าถึงข้อมูลแหล่งผลิต โดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-learning, Application) และสนับสนุนการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายผู้ผลิตสินค้าปลานิล

๓) การพัฒนางานวิจัย โดยจัดทำงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงและปรับปรุงพันธุ์ส่งเสริมการเลี้ยงที่ให้ผลผลิตสูง ส่งเสริมรูปแบบการเลี้ยงที่ใช้ต้นทุนต่ำ

๔) การเพิ่มศักยภาพการตลาดของปลานิล โดยการส่งเสริมภาพลักษณ์และการบริโภคสินค้าปลานิลทั้งในและต่างประเทศ พัฒนาการแปรรูปเพิ่มมูลค่าสินค้าปลานิล และส่งเสริมการตลาดสินค้าปลานิล

๒.๖ การเลี้ยงปลานิล

๒.๖.๑ รูปร่างลักษณะและนิสัย

ปลานิลเป็นปลาน้ำจืดชนิดหนึ่ง (อยู่ในตระกูล Cichlidae) มีถิ่นกำเนิดเดิมอยู่ในทวีปแอฟริกา พบทั่วไปตามหนอง บึง และทะเลสาบ ในประเทศซูดาน อุแกนดา แทนแกนิกา เนื่องจากปลาชนิดนี้เลี้ยงง่ายและเติบโตเร็ว จึงมีผู้สนใจเลี้ยงกันอย่างแพร่หลายปลานิลมีรูปร่างลักษณะคล้ายปลาหมอเทศ ลักษณะพิเศษของปลานิลนั้น มีริมฝีปากบนและล่างเสมอกันมีเกล็ด ๔ แถวตรงบริเวณแก้ม และจะมีลายพาดขวางลำตัวประมาณ ๙-๑๐ แถบ มีนิสัยชอบอาศัยอยู่รวมกันเป็นฝูงตามแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง และทะเลสาบ เป็นปลาที่อยู่ได้ทั้งน้ำจืดและน้ำกร่อย มีความอดทน และสามารถปรับปรุงตัวให้เข้ากับธรรมชาติได้ง่าย เหมาะสมที่จะนำมาเพาะเลี้ยงในบ่อได้เป็นอย่างดี

๒.๖.๒ การแพร่ขยายพันธุ์

ลักษณะเพศ ตามปกติแล้วรูปร่างลักษณะภายนอกของปลานิลตัวผู้และตัวเมียจะคล้ายคลึงกันมาก แต่จะสังเกตได้โดยการดูอวัยวะเพศที่บริเวณใกล้ช่องทวาร ตัวผู้จะมีอวัยวะเพศลักษณะเรียวยาวยื่นออกมา ส่วนตัวเมียจะมีลักษณะเป็นรูปค้อนข้างใหญ่และกลม ปลาที่จะดูลักษณะเพศได้ชัดเจนนั้น ต้องมีขนาดยาวตั้งแต่ ๑๐ เซนติเมตรขึ้นไป ในกรณีที่ปลาที่มีขนาดโตเต็มที่แล้วนั้น อาจจะสังเกตได้ด้วยการดูสีที่ลำตัวเพราะปลาตัวผู้จะมีสีเข้มตรงบริเวณใต้คางและตามลำตัว ต่างกับปลาตัวเมีย และยิ่งใกล้จะถึงฤดูผสมพันธุ์ สีก็จะยิ่งมีความเข้มยิ่งขึ้น พ่อแม่ปลานิลที่มีขนาดยาว ๑๐ เซนติเมตร และมีอายุประมาณ ๔ เดือนขึ้นไป เป็นปลาโตได้ขนาดพร้อมที่จะสืบพันธุ์ได้ หากสภาพสิ่งแวดล้อมเหมาะสมแล้ว ปลาตัวผู้ก็จะแยกตัวออกจากฝูงแล้วเริ่มสร้างรังโดยเลือกเอาบริเวณขานบ่อตื้นๆ ซึ่งมีระดับน้ำลึกประมาณ ๓๐-๕๐ เซนติเมตร วิธีการสร้างรังนั้นปลาจะปักหัวลงในระดับตื้นๆ

กับพื้นดินแล้วใช้ปากกับการเคลื่อนไหวของลำตัว เขี่ยดินตะกอนออก โดยวิธีอมเอาดินตะกอนและเศษสิ่งของต่างๆ ในบริเวณนั้นไปทิ้งนอกรัง จะทำอยู่เช่นนี้เรื่อยไป จนกว่าจนได้รังซึ่งมีลักษณะเป็นหลุมที่มีขนาดตามความต้องการ หากมีปลาอื่นอยู่ในแคว้นนั้นด้วย ปลานิลตัวผู้ก็จะพยายามขับไล่ออกไปนอกรังบริเวณตัวมันเองจะคอยวนเวียนอยู่ในรัศมี ๒-๓ เมตร รอบๆ รัง และจะแผ่ครีบทหลังอำปากกว้างอยู่ตลอดเวลาการเช่นนี้เป็นการเชิญชวนให้ตัวเมียซึ่งว่ายน้ำเข้ามาใกล้ ให้เจ้ามายังรังที่ได้สร้างไว้ ปลานิลตัวเมียบางตัวกว่าจะพบรังที่ถูกใจได้ จะผ่านรังที่ปลานิลตัวผู้เตรียมไว้ถึง ๓ รัง เมื่อต่างได้คู่แล้วก็จับคู่เคียงกันไปและจะให้หางติดผัดผั้นแฉ่งกักกันเบาๆ หลังจากเคล้าเคียงในลักษณะเช่นนี้ครู่หนึ่งแล้ว ปลาก็จะผสมพันธุ์โดยตัวผู้จะใช้บริเวณหน้าผากดันที่ใต้ท้องของตัวเมียจะวางไข่ออกมาครั้งละ ๑๐ หรือ ๒๐ ฟอง ในขณะเดียวกัน ปลานิลตัวผู้ก็จะว่ายน้ำคลอคู่เคียงกันไปพร้อมกับปล่อยน้ำเชื้อผสมกับไข่ทันที ทำอยู่เช่นนี้จนกว่าการผสมพันธุ์จะแล้วเสร็จ ไข่ที่ที่ได้รับการผสมกับน้ำเชื้อแล้วปลานิลตัวเมียจะเก็บไว้ฟัก โดยวิธีอมไข่เข้าไปในปากแล้วว่ายออกจากรังไปยังบริเวณกันบ่อที่ลึกกว่า ส่วนตัวผู้จะคอยหาโอกาสเวียนว่ายไปเคล้าเคียงกับตัวเมียอื่นๆ ต่อไป

แม่ปลานิลจะอมไข่ไว้ในปากปลาเป็นเวลา ๔-๕ วัน ไข่ก็จะเริ่มฟักออกเป็นตัว ลูกปลาที่ฟักออกเป็นตัวใหม่ๆ จะอาศัยอาหารจากถุงอาหารจนกระทั่งถุงอาหารธรรมชาติของลูกปลายุบหายไป หลังจากฟักออกเป็นตัวแล้วประมาณ ๓-๔ วัน แม่ปลาก็จะคายลูกปลาให้ว่ายออกมาจากปากลูกปลาในระยะนี้ สามารถกินอาหารจำพวกพืชและไรน้ำเล็กๆ ซึ่งอยู่ในน้ำ โดยจะว่ายน้ำวนเวียนอยู่ที่บริเวณหัวของแม่ปลา และจะเข้าไปหลบซ่อนอยู่ในช่องปาก เมื่อต้องการหลบหลีกอันตราย โดยลูกปลาจะเข้าทางปากหรือทางช่องเหงือก หลังจากลูกปลามีอายุได้ ๑ สัปดาห์ จึงจะเลิกหลบเข้าไปซ่อนในช่องปากของแม่ แต่แม่ปลาก็ยังต้องคอยระวังศัตรูให้โดยการว่ายน้ำวนเวียนอยู่ใกล้บริเวณที่ลูกปลาหาอาหารกินอยู่ ลูกปลานิลจะรู้จักวิธีหาอาหารกินได้เองเมื่ออายุได้ ๓ สัปดาห์ และมักจะว่ายน้ำขึ้นกินอาหารรวมกันเป็นฝูงๆ

การแพร่ขยายพันธุ์ของปลานิลนั้น ปริมาณไข่ที่แม่ปลาวางแต่และครั้งจะมีมากขึ้นขึ้นอยู่กับขนาดของแม่ปลาและฤดูกาล โดยประมาณแล้วปลานิลตัวเมียจะวางไข่ได้ครั้งละ ๕๐-๖๐๐ ฟอง แม่ปลาที่เริ่มวางไข่ครั้งแรกจะให้ลูกปลาจำนวนน้อย ปริมาณไข่ของแม่ปลาจะเพิ่มมากตามขนาดของแม่ปลาที่เจริญวัยขึ้น แม่ปลาตัวหนึ่งสามารถวางไข่ได้ทุกระยะ ๒-๓ เดือนต่อครั้ง ถ้าหากบ่อเลี้ยงปลามีสภาพดีและมีการให้อาหารพอเพียงในเวลา ๑ ปี แม่ปลาตัวหนึ่งจะสามารถแพร่พันธุ์ได้ประมาณ ๓-๔ ครั้ง

๒.๖.๓ การเลี้ยงปลานิล ในปัจจุบัน สามารถเลี้ยงได้หลายแบบ ได้แก่

๑. การเลี้ยงปลานิลในบ่อดิน ถึงแม้ว่าปลานิลจะเป็นปลาที่เลี้ยงง่าย แต่ในการเพาะเลี้ยงเพื่อให้ได้รับผลดีเป็นที่น่าพอใจ จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักวิธีการเพาะเลี้ยงเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

- บ่อที่จะใช้เลี้ยงลูกปลานิล ควรเป็นบ่อดินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดตั้งแต่ ๔๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป ระดับของน้ำในบ่อควรลึกประมาณ ๑ เมตร ตลอดปี ทั้งนี้เพื่อจะได้ใช้เลี้ยงปลาซึ่งมีขนาดโตและใช้สำหรับเพาะลูกปลาพร้อมกันไปด้วย เพราะถ้าเป็นบ่อซึ่งมีขนาดเล็กแล้ว ลูกปลาที่เกิดขึ้นใหม่จะทวีจำนวนแน่นบ่ออย่างรวดเร็ว ทำให้ลูกปลาเหล่านี้มีขนาดไม่โต โดยที่ปลานิลเป็นปลาที่วางไข่โดยการขุดหลุมตามกันบ่อ ดังนั้น จึงควรมีขานบ่อหรือทำให้ตามขอบบ่อมีส่วนเชิงลาดเทมาๆ ซึ่งจะเป็แหล่งต้นๆ สำหรับให้แม่ปลาได้วางไข่ ถ้าบ่อนั้นอยู่ใกล้กับแม่น้ำ เช่น คู คลอง แม่น้ำ ก็ไม่จำเป็นต้องวิดน้ำเข้าออก เพียงแต่ทำท่อระบายน้ำแล้วกรุด้วยตะแกรงตาถี่เพื่อป้องกันไม่ให้ปลาที่เลี้ยงไว้หลบหนีออกไปก็ใช้ได้ และยังเป็นกาป้องกันไม่ให้ศัตรูของปลาที่เลี้ยงไว้หลบหนีออกมาอีกด้วย แต่ถ้าบ่อนั้นไม่สามารถจะทำท่อระบายน้ำได้ก็จำเป็นต้องสูบน้ำเข้าบ่อเมื่อเวลาน้ำลดลง และต้องผันเปลี่ยนน้ำในเวลาที่เกิดน้ำเสีย

- การเตรียมบ่อ

ก.บ่อใหม่ หากเป็นบ่อที่ขุดใหม่ ดินมักมีคุณภาพเป็นกรด ควรใช้ปูนขาวโรยให้ทั่วบ่อในอัตรา ๑ กิโลกรัมต่อเนื้อที่ ๑๐ ตารางเมตร

ข.บ่อเก่า จำเป็นต้องปรับปรุงบ่อ โดยกำจัดวัชพืชออกให้หมด เพราะวัชพืชเหล่านี้จะปกคลุมผิวน้ำเป็นอุปสรรคต่อการหมุนเวียนของอากาศ ซ้ำยังจะเป็นที่หลบซ่อนอยู่อาศัยของศัตรูที่เป็นอันตรายต่อปลา และเป็นการจำกัดเนื้อที่ซึ่งปลาต้องใช้ออกซิเจนอีกด้วย

ก่อนปล่อยปลาลงเลี้ยง ต้องกำจัดศัตรูของปลานิลให้หมดเสียก่อน ได้แก่ พวกปลากินเนื้อ เช่น ปลาช่อน ปลาชะโด ปลาน้ำจืด และปลาตุ๊ก ถ้ามีสัตว์จำพวกเต่า กบ เขียด งู ก็ควรกำจัดให้พ้นบริเวณบ่อนั้นด้วยวิธีกำจัดอย่างง่าย ๆ คือ โดยการระบายน้ำออกให้แห้งบ่อ แล้วจับสัตว์ชนิดต่างๆ ขึ้นให้หมดแต่ถ้าบ่อนั้นไม่อยู่ใกล้ท่อน้ำ ไม่สะดวกแก่การระบายน้ำออกก็ควรใช้โล่ดินสด ในอัตราส่วน ๑ กิโลกรัม ต่อปริมาณน้ำ ๑๐๐ ลูกบาศก์เมตร วิธีใช้คือทุบหรือบดโล่ดินให้ละเอียด นำลงแช่น้ำสัก ๑ หรือ ๒ ปีบ ขยี้โล่ดินเพื่อให้น้ำสีขาวออกมาหลาย ๆ ครั้งจนหมด แล้วนำไปสาดให้ทั่วบ่อ ศัตรูประหลาดดังกล่าวก็จะตายลอยขึ้นมาหมด แล้วเก็บออกทิ้งเสียอย่าปล่อยให้เน่าอยู่ในบ่อเพราะจะทำให้เน่าเสียได้ ก่อนที่จะปล่อยปลาลงเลี้ยงควรทิ้งบ่อนั้นไว้ประมาณ ๗-๑๐ วัน เพื่อรอฤทธิ์ของโล่ดินสลายตัวไปหมดเสียก่อน

ค.การใส่ปุ๋ย โดยทั่วๆ ไปแล้ว ปลาจะกินอาหารซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและจากที่ให้สมทบเป็นจำนวนเกือบเท่าๆ กัน ดังนั้นในบ่อเลี้ยงปลาควรดูแลให้มีอาหารธรรมชาติเกิดขึ้นอยู่เสมอ จึงจำเป็นต้องมีการใส่ปุ๋ยลงไปเพื่อให้เกิดอาหารธรรมชาติ ปุ๋ยที่ใช้ได้แก่ มูลวัว มูลควาย มูลหมู มูลเป็ดและมูลไก่ นอกจากปุ๋ยมูลสัตว์ดังกล่าวแล้ว ปุ๋ยหมักและปุ๋ยพืชสดต่างๆ ก็ใช้ได้ อัตราการใส่ปุ๋ย ในระยะแรกนั้นควรใส่ประมาณ ๒๕๐-๓๐๐ กิโลกรัมต่อไร่ ในระยะหลังๆ ควรใส่ในอัตราครึ่งละครึ่งหนึ่งของระยะแรก วิธีการใส่ปุ๋ย ถ้าเป็นปุ๋ยคอก ควรตากให้แห้งเสียก่อน เพราะถ้าเป็นปุ๋ยที่ยังสดอยู่ จะทำให้น้ำในบ่อมีแก๊สพวกแอมโมเนียละลายอยู่ในน้ำมาก ซึ่งจะอันตรายต่อปลา การใส่ปุ๋ยคอกควรใช้วิธีหว่านลงไปในบ่อให้ละลายไปทั่วๆ อย่าวโยนให้ตกอยู่ในที่เดียวส่วนปุ๋ยพืชสดนั้น ควรเทศมเป็นกองไว้ตามมุมบ่อ ๑ หรือ ๒ แห่ง โดยมีไม้ไผ่ปักล้อมไว้เป็นคอก รอบกองปุ๋ยพืชสดนั้น เพื่อป้องกันมิให้ส่วนที่ยังไม่สลายตัวลอยกระจัดกระจาย

บ่อที่มีอาหารธรรมชาติมากหรือน้อยจะสังเกตได้โดยการดูสีของน้ำถ้าในบ่อมีสีเขียว แสดงว่ามีอาหารจำพวกพืชเล็กๆ ปนอยู่มาก แต่ถ้าในบ่อมีสีค่อนข้างคล้ำ มักจะมีอาหารจำพวกไรน้ำมาก พวกพืชเล็กๆ และไรน้ำมาก พวกพืชเล็กๆ และไรน้ำเหล่านั้น นับว่าเป็นอาหารธรรมชาติที่มีประโยชน์ต่อการเลี้ยงปลาเป็นอย่างดี

- การปล่อยปลาลงเลี้ยง

ก. จำนวนปลาที่ปล่อย เนื่องจากปลานิลเป็นปลาที่ขยายพันธุ์ได้เร็ว ดังนั้นจำนวนปลาที่จะปล่อยลงเลี้ยงในบ่อครั้งแรกจึงไม่จำเป็นต้องปล่อยให้มากนัก สำหรับบ่อขนาดเนื้อที่ ๑ งาน (๔๐๐ ตารางเมตร) ควรใช้พ่อแม่ปลานิลเพียง ๕๐ คู่ หรือถ้าเป็นลูกปลาซึ่งมีขนาดเล็กก็ควรปล่อยเพียง ๔๐๐ ตัว หรือ ๑ ตัวต่อ ๑ ตารางเมตร

ข. เวลาปล่อยปลา เวลาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับปล่อยปลา ควรเป็นเวลาเช้าหรือเวลาเย็น เพราะระยะเวลาดังกล่าวนี้อุณหภูมิของน้ำไม่ร้อนเกินไป ก่อนที่จะปล่อยปลา ควรเอาหน้าในบ่อใส่ปนลงไปในภาชนะที่บรรจุปลา แล้วปล่อยทิ้งไว้ประมาณ ๒-๓ นาที เพื่อให้ปลาคู่กับน้ำใหม่เสียก่อน จากนั้นจึงค่อยๆ จุ่มปากภาชนะที่บรรจุปลานิลลงบนผิวน้ำพร้อมตะแคงภาชนะปล่อยให้ปลาแหวกว่ายออกไปอย่างช้าๆ

- การให้อาหาร ปลานิลเป็นปลาที่กินอาหารได้ทุกชนิด ดังนั้นปลาชนิดนี้จึงเป็นปลาที่ให้ผลผลิตสูง โดยเฉพาะพวกอาหารธรรมชาติที่มีอยู่ในบ่อ เช่น ไรน้ำ ตะไคร่น้ำ ตัวอ่อนของแมลงและสัตว์เล็กๆ ที่อยู่ในบ่อ ตลอดจนสาหร่ายและแพลงก์ตอน ถ้าต้องการให้ปลาโตเร็วควรให้อาหารสมทบ เช่น รำ ปลายข้าว กากถั่วเหลือง กากถั่วลิสง กากมะพร้าว แหนเป็ด และปลาป่น เป็นต้น การให้อาหารแต่ละครั้งไม่ควรให้ปริมาณมากเกินไปควรให้มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของปลาเท่านั้น ส่วนมากควรเป็นน้ำหนักราว ๕% ของน้ำหนักปลาที่เลี้ยง ถ้าให้อาหารมากเกินไป ปลาจะกินไม่หมด เสียค่าอาหารไปโดยเปล่าประโยชน์ และยังทำให้น้ำเน่าเสียเป็นอันตรายแก่ปลาได้

- การเจริญเติบโต ปลานิลเป็นปลาที่มีการเจริญเติบโตเร็ว เลี้ยงในเวลา ๑ ปี จะมีน้ำหนักถึง ๕๐๐ กรัม และเป็นปลาที่แพร่ขยายพันธุ์ได้อย่างรวดเร็ว พ่อแม่ปลาซึ่งมีขนาดโตเต็มที่ เมื่อปล่อยลงเลี้ยงในบ่อจะเริ่มวางไข่ภายใน ๒-๓ สัปดาห์ ลูกปลาที่เกิดจากพ่อแม่ชุดนี้จะเริ่มวางไข่ได้ต่อไปอีกเมื่อมีอายุประมาณ ๓-๔ เดือน ด้วยเหตุที่ปลานิลแพร่ขยายพันธุ์อย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงไม่ควรที่จะปล่อยให้จำนวนของปลาในบ่อมีปริมาณมากเกินไปหากพบว่ามีการเกิดลูกปลาขึ้นเป็นจำนวนมาก ควรจะจับลูกปลาแบ่งออกไปเลี้ยงยังบ่ออื่นบ้าง เพราะถ้าปล่อยให้อยู่กันอย่างหนาแน่น ปลาก็จะไม่เจริญเติบโตและจะทำให้อัตราการแพร่พันธุ์ลดน้อยลงอีกด้วย

๒. การเลี้ยงปลานิลในกระชัง การเลี้ยงปลาในกระชังเป็นรูปแบบการเลี้ยงที่ให้ผลผลิตสูง ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในเชิงเศรษฐศาสตร์ และการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำทั่วไป อีกทั้งยังช่วยให้ผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกินสามารถหันมาเลี้ยงปลาได้ หากปล่อยปลาในอัตราที่เหมาะสมจะทำให้ปลามีอัตราการเจริญเติบโตที่ดีขึ้น สามารถช่วยลดระยะเวลาการเลี้ยงให้สั้นลงได้ นอกจากนี้ยังสะดวกในการดูแลจัดการการเคลื่อนย้าย รวมทั้งการเก็บเกี่ยวผลผลิตและมีการลงทุนต่ำกว่ารูปแบบการเลี้ยงอื่นๆ ในขณะที่ผลตอบแทนต่อพื้นที่สูง อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงปลานิลในกระชังอาจจะมีข้อเสียอยู่บ้าง เช่น ปัญหาโรคพยาธิที่มากับน้ำซึ่งไม่สามารถควบคุมได้ นอกจากนี้ยังอาจก่อให้เกิดปัญหาเรื่องสภาพแวดล้อมหากไม่มีการคำนึงถึงปริมาณและที่ตั้งของกระชัง ตลอดจนความเหมาะสมของลำน้ำ ดังนั้นการเลี้ยงยังขึ้นอยู่กับอาหารสำเร็จรูปเพียงอย่างเดียวทำให้สิ้นเปลืองในการลงทุน หลักการสำคัญที่ควรคำนึงถึงสำหรับการเลี้ยงปลาในกระชังได้แก่

- การเลือกสถานที่ บริเวณที่จะทำการเลี้ยงปลาในกระชังจะต้องมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์ดี เนื่องจากการเลี้ยงปลาในกระชังเป็นการเลี้ยงแบบพัฒนา (intensive) เน้นการจัดการเลี้ยงโดยใช้อาหารเป็นหลัก คุณภาพน้ำจึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับการเลี้ยงปลาในกระชัง โดยปกติแหล่งน้ำที่นำมาเลี้ยงปลาในกระชังควรเป็นแหล่งน้ำที่มีความสมบูรณ์ กล่าวคือ จะต้องมีความสะอาดหรือกล่าวอย่างง่าย ๆ คือน้ำจะต้องใสสะอาด มีคุณภาพดี การเลี้ยงปลาในกระชังสามารถทำได้ทั้งในบ่อขนาดใหญ่ที่ไม่สามารถถ่ายน้ำได้หมดหรือในอ่างเก็บน้ำ แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึงทั่วไป รวมถึงบริเวณชายฝั่งทะเล เป็นต้น โดยมีหลักในการพิจารณาถึงทำเลที่เหมาะสม ดังนี้

- การถ่ายเทของกระแสน้ำ ปกติการเลี้ยงปลาในกระชังจะอาศัยการถ่ายเทน้ำผ่านกระชังเพื่อพัดเอาน้ำดี เข้ามาและไล่เอาของเสียออกไปนอกกระชัง เสมือนมีการเปลี่ยนน้ำใหม่เพื่อให้ น้ำมีคุณภาพตลอดเวลา ดังนั้น บริเวณที่เลี้ยงปลาในกระชังจึงควรมีกระแสน้ำและลม เพื่อช่วยให้การหมุนเวียนของน้ำภายในกระชังเป็นไปด้วยดีแต่ต้องไม่รุนแรงนัก โดยเฉพาะสำหรับการเลี้ยงปลาในกระชังในอ่างเก็บน้ำหรือบ่อขนาดใหญ่ กระแสน้ำจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการหมุนเวียนของกระแสน้ำในกระชัง บริเวณที่แขวนกระชังจึงควรเป็นบริเวณที่โล่งแจ้ง ห่างไกลจากร่มไม้และไม่ควรมีพรรณไม้ น้ำ เนื่องจากต้นไม้และพรรณไม้น้ำมักจะบังกระแสน้ำและกระแสน้ำ ซึ่งจะมีผลต่อการหมุนเวียนถ่ายเทน้ำในกระชัง

- ความลึกของแหล่งน้ำ แหล่งน้ำควรมีความลึกพอประมาณ เมื่อทางกระชังแล้วระดับพื้นกระชังควรสูงจากพื้นก้นบ่อหรือพื้นน้ำไม่น้อยกว่า ๕๐ เซนติเมตร เพื่อให้ถ่ายเทได้สะดวก

- ห่างไกลจากสิ่งรบกวน บริเวณที่ลอยกระชังควรห่างจากแหล่งชุมชน เพื่อป้องกันการรบกวนจากการพลุกพล่าน ซึ่งจะทำให้เกิดความเครียดกระวนกระวาย ได้รับบาดเจ็บจากการว่ายน้ำชนกระชังทำให้ปลาไม่กินอาหาร ทั้งหมดนี้จะเป็นอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตตามปกติของปลาที่เลี้ยงหรือเป็น โรคติดเชื้อจากบาดแผลที่เกิดขึ้นได้

- ชนิดปลาที่จะเลี้ยงและอัตราปล่อย ดังได้กล่าวแล้วว่ารูปแบบการเลี้ยงในกระชัง มีความเหมาะสมต่อการเลี้ยงปลานิลเป็นอย่างดี เนื่องจากปลานิลเป็นปลาที่เลี้ยงง่าย มีความอดทน มีตลาดรองรับโดยเฉพาะปลานิลแปลงเพศ ซึ่งเป็นปลาเพศผู้ล้วน จะทำให้ได้ผลผลิตสูงกว่าเพศเมีย อีกทั้งจะได้ปลาที่มีขนาดใหญ่และปลาแต่ละตัวมีขนาดไม่แตกต่างกันมาก อีกทั้งจะได้ปลาที่เลี้ยงจะเป็นรุ่นเดียวกันซึ่งต่างจากการเลี้ยงปลานิลรวมเพศที่มีการผสมพันธุ์วางไข่ ทำให้มีปลาหลายรุ่น และมีจำนวนแน่นบ่อ เกิดการแย่งอาหาร และพื้นที่ไม่เพียงพอ สำหรับอัตราการปล่อยนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ขนาดที่เริ่มปล่อย ระยะเวลาการเลี้ยง และขนาดที่ตลาดต้องการ

- อาหาร การให้อาหารและการจัดการระหว่างการเลี้ยง การเลี้ยงปลาในกระชังเป็นรูปแบบการเลี้ยงปลา แบบพัฒนา (intensive) หรือกึ่งพัฒนา (semi - intensive) เน้นการให้อาหารเพื่อเร่งผลผลิตและการเจริญเติบโต จึงควรจะใช้อาหารที่มีคุณค่าทางโปรตีนค่อนข้างสูงและเหมาะสมกับความต้องการ ของปลาแต่ละขนาด ปัจจัยที่สำคัญควรนำมาประกอบการพิจารณาเกี่ยวกับการให้อาหารปลาในกระชัง ได้แก่

๑) ระดับโปรตีนในอาหาร ปริมาณโปรตีนที่เหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโตของปลานิลที่มีอายุต่างกันจะแตกต่างกัน สำหรับลูกปลาวัยอ่อน (Juvenile) และลูกปลานิ้ว (Fingerling) จะต้องการอาหารที่มีระดับโปรตีนประมาณ ๓๐ - ๔๐ % แต่ในปลาใหญ่จะต้องการอาหารที่มีโปรตีนประมาณ ๒๕ - ๓๐ %

๒) เวลาในการให้อาหาร เนื่องจากปลานิลจะกินอาหารได้ดี เมื่อมีปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำสูงจะเป็นช่วงเวลากลางวัน ดังนั้นส่วนใหญ่จึงควรให้อาหารในช่วงเวลาดังกล่าว

๓) ความถี่ในการให้อาหาร ปลานิลเป็นปลาที่ไม่มีกระเพาะอาหารจริง จึงสามารถกินอาหารได้ที่ละน้อยและมีการย่อยอาหารที่ค่อนข้างช้า การให้อาหารครั้งละมากๆ จะทำให้สูญเสียอาหารและก่อให้เกิดสภาวะน้ำเสียได้ ดังนั้น เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากอาหารเม็ดสูงสุดจึงควรให้อาหารแต่น้อย แต่ให้บ่อยๆ โดยความถี่ที่เหมาะสมคือ ปริมาณ ๔ - ๕ ครั้งต่อวัน จะช่วยเร่งการเจริญเติบโตและทำให้ผลตอบแทนในเชิงเศรษฐศาสตร์สูงสุด

๔) อัตราการให้อาหาร ปริมาณอาหารที่ให้ปลากินจะขึ้นอยู่กับขนาดของปลาและอุณหภูมิ หากอุณหภูมิของน้ำสูงขึ้นจะทำให้อัตราการกินอาหารของปลาสูงขึ้นตามไปด้วย อุณหภูมิที่เหมาะสมประมาณ ๒๕ - ๓๐ องศาเซลเซียส ควรให้อาหาร ๒๐ % ของน้ำหนักปลา สำหรับปลาขนาดเล็กในปลารุ่นอัตราการให้อาหารจะลดลงเหลือ ประมาณ ๖ - ๘ % และสำหรับปลาใหญ่ อัตราการให้อาหารจะเหลือเพียงประมาณ ๓ - ๔ %

๕) การจัดการระหว่างการเลี้ยง ควรมีการตรวจสอบกระชังเพื่อซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดทุกๆ สัปดาห์ รวมทั้งสุ่มปลามาตรวจสอบน้ำหนักเพื่อปรับปริมาณอาหารที่ให้ได้อย่างเหมาะสม

- การเก็บเกี่ยวผลผลิต การเก็บเกี่ยวผลผลิตเป็นข้อควรคำนึงอีก ประการหนึ่งสำหรับการจัดการการเก็บเกี่ยวผลผลิต จากการเลี้ยงในกระชังควรคำนึงถึงขนาดของปลาและปริมาณที่ตลาดต้องการ

- การสร้างกระชัง รูปร่างและขนาดของกระชัง กระชังที่ใช้เลี้ยงปลานิลมีรูปทรงต่างๆ เช่น รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า และรูปกลม เป็นต้น รูปร่างของกระชังจะมีผลต่อการไหลผ่านของกระแสน้ำ ที่ถ่ายเทเข้าไปในกระชัง เมื่อเปรียบเทียบปริมาณเท่ากันๆ กระชังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสจะมีพื้นที่ผิวที่ให้กระแสน้ำ ไหลผ่านได้มากกว่า กระชังรูปแบบอื่นๆ

- ขนาดกระชังที่ใช้เลี้ยงจะแตกต่างกันไป ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการของเกษตรกร ขนาดพื้นที่ที่แขวนกระชัง ตลอดจนปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ขนาดกระชังที่นิยมใช้โดยทั่วไป คือ กระชังสี่เหลี่ยม ขนาด ๑.๒ x ๑.๒ x ๒.๕ หรือ ๒ x ๒ x ๒.๕ เมตร กระชังสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด ๔ x ๒ x ๒.๕ เมตร สำหรับ ต้นทุนค่าสร้างกระชัง ต้นทุนต่อปริมาตรจะลดลงเมื่อขนาดของกระชังใหญ่ขึ้นแต่ผลผลิตต่อปริมาตรก็จะลดลง ด้วย เนื่องจากกระชังใหญ่กระแสน้ำไม่สามารถหมุนเวียนได้ทั่วถึง ความลึกของกระชังส่วนใหญ่ที่ใช้จะมีความลึก ๒.๕ เมตร เมื่อลอยกระชังจะให้กระชังจมอยู่ในน้ำเพียง ๒.๒ เมตร โดยมีส่วนที่โผล่พ้นน้ำประมาณ ๒๐ - ๒๕ เซนติเมตร ความลึกของกระชังมีผลต่อการเจริญเติบโตของปลาเช่นกัน ปกติระดับออกซิเจนที่ละลายในน้ำจะสูง บริเวณผิวน้ำ ที่ระดับความลึกประมาณ ๒ เมตร ปริมาณออกซิเจนที่ละลายในน้ำเพียง ๕๐ - ๗๐ % ของปริมาณ ออกซิเจนที่ผิวน้ำเท่านั้น ดังนั้น การสร้างกระชังไม่ควรให้ลึกเกินไป เนื่องจากปลาจะหนีลงไปอยู่ในส่วนที่ลึก ซึ่งมีปริมาณออกซิเจนต่ำ และจะส่งผลให้ปลากินอาหารน้อยมีอัตราการเจริญเติบโตต่ำ ดังนั้นขนาดกระชังขึ้นอยู่กับปัจจัยเป็นองค์ประกอบของการเลี้ยงซึ่งผู้ เลี้ยงต้องตัดสินใจโดยพิจารณาถึงจำนวนปลาที่ปล่อย กระชังขนาดเล็กที่ปล่อยหนาแน่น ให้ผลผลิตต่อปริมาตรสูงดูแลจัดการง่าย แต่ผลผลิตรวมอาจต่ำกว่ากระชังขนาดใหญ่ ดังกล่าวข้างต้น นอกจากนี้บริเวณผนังกระชังด้านบน ควรใช้มุ้งเขียวขนาดความกว้างประมาณ ๘๐ เซนติเมตร ชิงทับไว้เพื่อป้องกันมิให้อาหารหลุดออกนอกกระชังในระหว่างการให้อาหาร

- การแขวนกระชัง ควรแขวนให้ กระชังห่างกันไม่น้อยกว่า ๓ เมตร เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดมุม อับระหว่างกระชังเป็นการลดสภาวะการขาดออกซิเจนหากจำเป็นควรใช้เครื่องตีน้ำหรือเครื่องสูบน้ำช่วยให้เกิด การหมุนเวียนถ่าย เทน้ำภายในกระชังและเป็นการเพิ่มปริมาณออกซิเจนในน้ำอีกด้วย ขนาดตาอวนที่ใช้ทำ กระชัง จะต้องเหมาะสมกับขนาดปลาที่เลี้ยงเพื่อป้องกันไม่ให้ปลาหนีลอดไปได้ อีกทั้งจะต้องให้กระแสน้ำไหล ผ่านได้สะดวกและป้องกันไม่ให้ปลาขนาดเล็กภายนอก เข้ามารบกวนและแย่งอาหารปลาในกระชัง ขนาดตาอวน ที่ใช้ไม่ควรมีขนาดเล็กกว่า ๑.๕ x ๑.๕ เซนติเมตร เพื่อไม่ให้ขีดขวางการหมุนเวียนของน้ำผ่านกระชัง กระชังควรมีฝาปิดซึ่งอาจทำจากเนื้ออวนชนิดเดียวกับที่ใช้กระชังหรือวัสดุที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อป้องกันปลาที่เลี้ยงหนีออก และปลาจากภายนอกกระโดดเข้ากระชัง รวมทั้งป้องกันไม่ให้นกมากินปลาที่เลี้ยง

๒.๖.๔ โรคปลานิลและการป้องกันกำจัด

โรคปลานิลสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ชนิดหลัก ๆ คือ โรคติดเชื้อ (infectious diseases) และโรคไม่ ติดเชื้อ (non-infectious diseases) โรคติดเชื้อมีสาเหตุมาจากเชื้อโรคซึ่งส่วนใหญ่พบได้ทั่วไปในสิ่งแวดล้อม หรือติดมากับปลาซึ่งเป็นพาหะของโรค โรคเหล่านี้สามารถติดต่อกันได้ (contagious diseases) และต้องการ การรักษาจัดการเพื่อที่จะควบคุมการระบาดของโรค ในทางตรงกันข้าม โรคไม่ติดเชื้อซึ่งเกิดจากสภาวะแวดล้อม อันไม่เหมาะสม การขาดสารอาหาร ความบกพร่องทางพันธุกรรม เป็นโรคซึ่งไม่ติดต่อและไม่สามารถเฝ้าระวังในการ รักษาได้ โรคติดเชื้อมีสาเหตุเกิดมาจากไวรัส แบคทีเรีย โปรโตซัวหรือเชื้อรา

๑. โรคที่เกิดจากปรสิต ปรสิตพบได้ทั่วไป โดยเฉพาะบริเวณเหงือกและผิวหนัง ปลาจะมีเมือก มากผิดปกติ เพื่อพยายามที่จะกำจัดปรสิตให้หลุดออกไป อาจสังเกตเห็นแผลตามลำตัว ปรสิตบางชนิดก่อให้เกิด มีจุดขาวๆ บนลำตัว สีของลำตัวปลาที่มีปรสิตอาจจะซีดหรือเข้มผิดปกติ ว่ายน้ำทวนทวน ทำให้ปลาระคาย เคือง น้ำหนักลดตัวอย่างของปรสิตที่พบบ่อยในปลานิลได้แก่

เห็บประมง (Trichodina sp.) มีลักษณะคล้ายระฆังคว่ำ มีขนเล็ก ๆ รอบตัว (cilia) บริเวณผิวหนังด้านข้างมีอวัยวะยึดเกาะตัวปลาคล้ายงวงจักร ปรสิตนี้พบในเหงือกและผิวหนังปลาเกือบทุกตัว ปลาที่มีปรสิตพวกนี้เกาะมาก ๆ จะไม่ค่อยกินอาหาร วายน้ำกระวนกระวายพลิกตัวไปมามีการใช้ลำตัวสีผนังบ่อเพื่อให้ปรสิตหลุดออกและอาจทำให้ลูกปลาทายในปริมาณมากได้ พบระบาดในบ่อที่มีการเลี้ยงปลาหนาแน่นสูงและมีสารอินทรีย์สูง การป้องกันดีกว่ารักษา เพราะปรสิตนี้แพร่ได้รวดเร็ว การป้องกันทำโดยตรวจปลาก่อนที่จะนำมาเลี้ยง หากปลาที่มีปรสิตติดมาต้องกำจัดโดยการใส่ฟอร์มาลิน ๒๕-๕๐ ซีซีต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร

ภาพที่ ๑๒ ฝิวปลาที่เกิดจากเห็บประมง

ปลิงใส (monogenes) ส่วนใหญ่พบเกาะอยู่ตามซี่เหงือกและบริเวณผิวหนัง ที่พบบ่อยในปลาน้ำจืด คือ ไจโรแดคทีลัส (Gyrodactylus sp.) และแดคทีโรไจรัส (Dactyrogyrus sp.) ส่วนปลิงใสที่มักพบในปลานิล ชื่อว่าซิคลิโดไจรัส (Cichlidogyrus sp.) ปลาที่มีปรสิตพวกนี้เกาะอาจจะมีสีตัวเข้มกว่าปกติ กินอาหารน้อยลง หากมีเกาะบริเวณซี่เหงือกในปริมาณมาก ทำให้เหงือกบวม อักเสบและการแลกเปลี่ยนอากาศของปลาลดลง มีผลให้ปลาทายได้เช่นกันพบปรสิตกลุ่มนี้ในปลาเกือบทุกชนิด วิธีการรักษาเช่นเดียวกับเห็บประมง คือ ใช้ฟอร์มาลิน ๒๕-๕๐ ซีซีต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร

ภาพที่ ๑๓ ปลิงใส

โรคเห็บปลา ปลาที่มีเห็บปลาเกาะจะสังเกตเห็นพยาธิรูปร่างกลม สีเขียวปนน้ำตาล ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๕-๗ มิลลิเมตร พบตามลำตัวและครีบในปลา มีเกล็ด เช่น ปลานิล ปลาไน ปลาตะเพียน ปลาช่อน เป็นต้น ปลาที่มีปรสิตพวกนี้เกาะเยอะ ๆ จะเกิดแผลตกลีอด ปลาว่ายน้ำทุรนทุราย และพยายามถูตัวเองกับข้างบ่อหรือตู้เพื่อให้ปรสิตหลุดออกรักษาโดยการแช่ปลาในสารละลายยาฆ่าแมลงจำพวกไตรโคลฟอน ๐.๕-๐.๗๕ กรัมต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร หรือดีพเทอโรเร็กซ์ (dipterox) ๐.๒๕-๐.๕ กรัมต่อน้ำ ๑,๐๐๐ ลิตร อย่างไรก็ตามการใช้ไตรโคลฟอนเข้มข้น ๐.๒๕ ppm มีผลยับยั้งการทำงานของเอนไซม์อะซิติลโคลีนเอสเตอเรสซึ่งเป็นเอนไซม์ควบคุมการทำงานของระบบประสาทลดลงถึง ๗๕% แต่ไม่ได้ทำให้ปลาทายอย่างใด (Guimarães et al. ๒๐๐๗) ดังนั้นการใช้สารเคมีนี้จึงควรระมัดระวังไม่ให้ปลาเครียดเกินไปและไม่ใช้กับปลาในระยะใกล้จับเพราะสารเคมีอาจจะปนเปื้อนในเนื้อปลาได้

ภาพที่ ๑๔ เห็บปลา

๒. โรคที่เกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรีย

ลักษณะการติดเชื้อทางแบคทีเรียจะคล้าย ๆ กัน จะมีการตกลีอด มีแผลตามลำตัวครีบ กร่อน กกหูบวม มีน้ำในช่องท้อง ไม่กินอาหาร ที่พบบ่อยมี ๒ ชนิด คือ

โรคเกิดจากเชื้อแอโรโมแนส (Aeromonas hydrophila) เป็นโรคที่มีก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจมากในการเลี้ยงปลาตก ปลาชนิด กบและปลาน้ำจืดอื่น ๆ และมักพบบ่อยในบ่อที่เลี้ยงโดยให้อาหารสดหรือการเลี้ยงแบบผสมผสาน ซึ่งเชื่อตัวนี้จะอาศัยอยู่ในแหล่งน้ำอยู่แล้วโดยเฉพาะแหล่งที่มีสารอินทรีย์ปริมาณสูง ความเครียดไม่ว่าจะเป็นการขนส่ง การเคลื่อนย้าย ปริมาณออกซิเจนที่ต่ำ การให้อาหารที่ไม่ดี การมีปรสิตเกาะเยอะ ๆ ล้วนแต่เป็นสาเหตุเหนี่ยวนำให้ปลาติดเชื้อ ปลาติดเชื้อจะว่ายน้ำเฉื่อยชา ไม่กินอาหาร ครีบกร่อน มีการตกเลือด เกิดบาดแผลเป็นหลุมลึก ท้องบวม ตับเหลือง มีการตกเลือดบริเวณลำไส้

ภาพที่ ๑๕ ปลาที่เป็นโรคเกิดจากเชื้อแอโรโมแนส

โรคคอลลัมเนริส เกิดจากเชื้อ แฟลกซีแบคเตอร์ (Flexibacter columnaris) ปลาที่ติดเชื้อได้ง่ายเมื่อเกิดความเครียดจากการขนส่ง โดยเฉพาะในช่วงหน้าร้อน และช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงอากาศกะทันหัน ปลาจะมีตัวสีต่างชนิดเป็นแถบๆ มีเมือกมากผิดปกติ ครีบกร่อน เหงือกกร่อน อาจมีการสร้างสารสีเหลืองเกิดขึ้นบริเวณบาดแผล

ภาพที่ ๑๖ ปลาที่เป็นโรคคอลลัมเนริส

โรคติดเชื้อแบคทีเรียสเตรปโตคอคคัส (Streptococcus sp.) ปลานิลที่ติดเชื้อแบคทีเรียนี้จะมีตาขุ่นขาว ว่ายน้ำช้าๆ ลอยนิ่ง รอบๆ ซ่องขั้วถ่าย จะบวมแดง มักจะระบดรุนแรงในหน้าร้อน สามารถทำให้ปลาตายจำนวนมากในเวลาอันสั้นหากมีการติดเชื้อรุนแรง อย่างไรก็ตามมีรายงานวิจัยหลายชิ้นที่กำลังพัฒนาวัคซีนเพื่อป้องกันโรคติดเชื้อแบคทีเรียชนิดนี้ นิลุบลและคณะ (๒๕๔๙) ทดลองให้วัคซีนเชื้อตายแก่ปลานิลที่เลี้ยงในกระชัง ในแม่น้ำชี จ.มหาสารคาม พบว่า ปลาที่ได้รับวัคซีนมีอัตราการรอดสูงกว่าปลาที่ไม่ได้รับ

ภาพที่ ๑๗ ปลาที่ติดเชื้อแบคทีเรียสเตรปโตคอคคัส

วัคซีนโรคติดเชื้อแบคทีเรียมักจะเป็นการติดเชื้อภายใน ซึ่งต้องรักษาด้วยอาหารผสมยาปฏิชีวนะโดยทั่วไปปลาที่ติดเชื้อแบคทีเรียจะมีการตกเลือดหรือเป็นแผลฝีบริเวณผิวหนังตัว รอบตาและปากบางครั้งจะพบว่า ท้องบวม ตาโปน กลุ่มยาที่ใช้ในการรักษาโรคติดเชื้อแบคทีเรีย ได้แก่ ออกซิเตตราซัยคลิน เทตราซัยคลิน ออกโซลิติกแอซิด (oxolinic acid) นาลิดิกแอซิด (nalidixic acid) และซัลฟาเมทอซอลิมิน/อเมโทรพริม (sulfamethoxazole/trimethoprim) ควรใช้ยาติดต่อกัน ๕-๑๔ วัน แล้วแต่ชนิดของยา อย่างไรก็ตามไม่ควรใช้ยาต้านจุลชีพในการป้องกันโรค เพราะจะทำให้เกิดการดื้อยา ควรหยุดใช้ยาอย่างน้อย ๒๑ วัน ก่อนจับขาย เพื่อมิให้ยาเกิดการตกค้างในสัตว์น้ำ หากเกิดการติดเชื้อแบคทีเรียภายนอก เช่นปลาที่เป็นโรคคอลลัมเนริส ปลาจะมีลักษณะตัวต่าง โรคนี้อาจเกิดขึ้นหลังจากการเคลื่อนย้ายปลา หรือช่วงที่มีอากาศเปลี่ยนแปลงกะทันหัน ช่วงอากาศเย็น หรือช่วงฝนตกหนัก การรักษาอาจทำได้โดยใช้ยาเหลือง (acriflavin) แชนีอัตรากความเข้มข้น ๑-๓ ppm โรคติดเชื้อไวรัสยาที่จะแยกลักษณะปลาที่ติดเชื้อแบคทีเรีย โรคนี้ยากในการตรวจวินิจฉัยฐานข้อมูลรายสินค้า (ปลานิล) สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอุบลราชธานี

และไม่มียาปฏิชีวนะในการรักษาโรคที่เกิดจากไวรัส สำหรับปลาในในประเทศไทยไม่มีรายงานการเกิดโรคจากเชื้อไวรัส โรคปลาที่เกิดจากการติดเชื้อรา สปอร์ของเชื้อราพบอยู่ทั่วไปในแหล่งน้ำ เชื้อราที่พบบ่อย ได้แก่ Saprolegnia ส่วนใหญ่จะติดเชื้อในไข่ที่มีการฟักที่ไม่ดี เมื่อปลาเกิดบาดแผล ไม่ว่าจะเกิดจากบอบช้ำจากการขนส่ง การติดเชื้อปรสิตหรือไวรัส เชื้อราสามารถที่จะไปเจริญบนบาดแผลดังกล่าว ทำให้เห็นเป็นปุยสีขาวหรือสีน้ำตาลปรากฏอยู่ สารเคมีใช้ในการกำจัดเชื้อราคือฟอร์มาลินและต่างทัทิม เนื่องจากส่วนใหญ่แล้วการติดเชื้อจะเกิดขึ้นมาจากสาเหตุอื่นเหนี่ยวนำมาก่อน ดังนั้นต้องตรวจหาสาเหตุเบื้องต้นว่า ทำไมปลาจึงติดเชื้อราเพื่อจะได้แก้ไขที่ต้นเหตุ

๓. โรคไม่ติดเชื้อ สามารถแบ่งได้เป็นโรคที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสม โรคที่เกิดจากอาหารและโรคที่เกิดจากความบกพร่องทางพันธุกรรม

โรคที่เกิดจากสิ่งแวดล้อม สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจแก่วงการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจำนวนมาก ซึ่งอาจเกิดจากปัญหาออกซิเจนที่ละลายอยู่ในน้ำมีปริมาณต่ำ (ไม่ควรต่ำกว่า ๓ พีพีเอ็ม) การเลี้ยงปลาในอัตราที่หนาแน่นเกินไป เมื่อเลี้ยงไประยะหนึ่งปลาจะว่ายน้ำลอยหัวในช่วงเช้า ถ้าไม่รีบแก้ไข ปลาจะทยอยตาย สาเหตุเกิดจากออกซิเจนในบ่อไม่เพียงพอ หรือมีปริมาณแอมโมเนียที่สูง (ไม่ควรเกิน ๐.๐๒ พีพีเอ็ม) ควรมีการเปลี่ยนถ่ายน้ำหรือใช้เครื่องตีน้ำหรือดูดน้ำฟุ้งไปในอากาศ เพื่อเพิ่มปริมาณออกซิเจนในบ่อ ปัญหาความแปรปรวนของสภาพอากาศเป็นปัญหาที่อยู่เหนืออำนาจเกษตรกรที่จะควบคุมได้ ผู้เลี้ยงปลาต้องเฝ้าระวังไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิน้ำอย่างรวดเร็วเกินไป การจัดการคุณภาพน้ำที่ดีจะเป็นวิธีการในการป้องกันโรคที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมได้ ในช่วงฤดูหนาวต้องสังเกตว่ามีปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นโรคหรือไม่ หากเจอปลาในแหล่งน้ำเป็นโรค ให้รีบปิดทางน้ำเข้าและหยุดการเติมน้ำจากบ่อธรรมชาติ ระวังระวังอย่าให้ปลาบอบช้ำเมื่อมีการขนย้ายปลา อาจใช้เกลือแกง ๐.๕-๑% เพื่อลดความเครียดจากการขนส่งและเคลื่อนย้ายปลา ปลาที่ได้รับสารพิษในปริมาณมาก อาจจะเป็นพิษจากยาฆ่าแมลง ยาปราบวัชพืช หรือน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม อาจทำให้ปลาตายจำนวนมาก มักการขับเมือกออกจากตัวจำนวนมาก กระพุ้งแก้มเปิดกว้าง การตายในลักษณะนี้แก้ไขได้ยาก ต้องมีการป้องกันที่ดี ผู้เลี้ยงปลาในกระชังในแม่น้ำต่างๆ ควรมีการร่วมมือกันสร้างเครือข่ายในการตรวจสอบคุณภาพน้ำและอนุรักษ์แหล่งน้ำให้มีคุณภาพดีเพียงพอในการเลี้ยงปลา รวมทั้งช่วยเตือนภัยยามที่เกิดปัญหาน้ำหลาก น้ำท่วม หรือการปล่อยน้ำทิ้งที่ไม่ได้บำบัดลงสู่แหล่งน้ำ หากในบ่อมีเลนกันบ่อปริมาณมาก โดยเฉพาะบ่อที่เลี้ยงปลามาแล้วหลายรุ่น ทำให้เกิดการสะสมของเสียต่างๆ ที่พื้นบ่อ เกิดสารพิษที่เป็นอันตรายต่อปลา ทำให้ปลาเกิดโตช้า เกิดโรคได้ง่ายรวมทั้งอาจส่งผลให้ปลามีกลิ่นโคลนและขายได้ราคาไม่ดี ดังนั้นก่อนปล่อยปลาเลี้ยงทุกครั้งต้องมีการเตรียมบ่อที่ดี กำจัดเลนกันบ่อ ตากบ่อให้แห้งสนิท ปรับสภาพพื้นบ่อด้วยปูนขาว ระวังไม่ให้อาหารมากจนเกินไป

โรคที่เกิดจากอาหาร ในช่วงฤดูหนาวปลาจะกินอาหารลดลง เราจะต้องปรับปริมาณอาหารที่ให้อดด้วย เพื่อไม่ให้อาหารเหลือและน้ำในบ่อเน่าเสียเสีย ส่วนที่ปลาที่ปล่อยลงบ่อใหม่ ๆ เช่นกัน ไม่จำเป็นต้องให้อาหารทันที เนื่องจากปลามักจะเครียดจากการขนส่งและไม่กินอาหาร ควรจัดหาอาหารที่มีคุณค่าทางอาหารครบถ้วนจากบริษัทที่มีชื่อเสียง จัดเก็บไว้ในที่แห้ง และไม่ควรถัดเก็บเกิน ๓ เดือน อย่างไรก็ตาม การให้อาหารเม็ดสำเร็จรูปมากเกินไปจนความจำเป็นทำให้ปลานิลอ้วนและมีก้อนไขมันสะสมในช่องท้องจำนวนมาก ฝูงน้ำดีจะขยายขนาดใหญ่ขึ้น ทำให้ปลาเหล่านี้อ่อนแอและตายได้ง่ายหากสภาพแวดล้อมไม่ดี มีงานวิจัยหลายชิ้นทดลองให้อาหารเพื่อกระตุ้นภูมิคุ้มกันปลานิล เช่น ชนกันต์และคณะ (๒๕๔๙) ได้ทดลองใช้กระเจี๊ยบแดงในการผสมอาหารเพื่อเลี้ยงปลานิลพบว่า กระเจี๊ยบแดงสามารถช่วยกระตุ้นภูมิคุ้มกันแบบไม่จำเพาะแต่ไม่มีผลต่อการเจริญเติบโต อัตรารอดตายและอัตราแลกเนื้อของปลา Christyapita et al. (๒๐๐๗) ได้ใช้ใบกระเม็ง (Eclipta

alba) ผสมอาหารให้ปลาชนิด พบว่า ปลานิลมีภูมิคุ้มกันโรคแบบไม่จำเพาะเพิ่มสูงขึ้นและมีอัตราการตายลดลง เมื่อทดสอบให้ปลาได้รับเชื้อแบคทีเรีย *Aeromonas hydrophila*

โรคที่เกิดจากความผิดปกติทางพันธุกรรม ทำให้ปลามีลักษณะร่างกายที่ไม่สมบูรณ์ อ่อนแอ ติดโรค ได้ง่าย อัตรารอดต่ำ สาเหตุน่าจะมาจากการใช้พ่อแม่พันธุ์จำนวนน้อยคู่ ทำให้เกิดการผสมเลือดชิด ปลานิลเป็นปลาที่ค่อนข้างแข็งแรง แต่การตายของปลาและโรคระบาดปลาที่เกิด ส่วนใหญ่มีสาเหตุเหนี่ยวนำมาจากปลาเกิดอาการเครียด เนื่องจากคุณภาพน้ำที่แย่ง การเลี้ยงที่หนาแน่นเกินไป การให้อาหารไม่เพียงพอ การตัดสินใจในการรักษาโรคนั้น ต้องวินิจฉัยโรคให้ถูกต้องก่อนว่า ปลาเกิดโรคจากการติดเชื้ออะไร หรือปลาเป็นโรคไม่ติดเชื้อ เพื่อที่จะทำการป้องกันรักษาได้ถูกต้องและทันเวลา แต่ส่วนใหญ่โรคระบาดปลา มักจะเกิดจากสาเหตุร่วมกันของเชื้อโรคและสภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม การรักษาป้องกันจึงต้องใช้วิธีการจัดการควบคู่ไปกับการใช้ยาและสารเคมี ควรมีการปรึกษานักวิชาการประมงหรือสัตวแพทย์ใกล้บ้าน เนื่องจากการใช้ยาในบ่อขนาดใหญ่อาจจะไม่คุ้มคุ้มกับค่ายา

๒.๗ การเลี้ยงปลานิลในจังหวัดอุบลราชธานี

จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่เป็นสภาพที่ลุ่ม มีแหล่งน้ำที่สำคัญหลายแห่ง และมีแม่น้ำที่สำคัญ เช่น แม่น้ำมูล ชี ลำเซบก ลำเซบาย ลำโดมใหญ่ ลำโดมน้อย แม่น้ำโขง เป็นต้น ซึ่งประชากรที่อาศัยอยู่ใกล้บริเวณแหล่งน้ำดังกล่าว จะมีอาชีพประมง ซึ่งจะจับปลาธรรมชาติจากแหล่งน้ำโดยอาศัยเครื่องมือทางการประมง เนื่องจากพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี มีความเหมาะสมในการเลี้ยงปลาในกระชัง เนื่องจากมีแหล่งน้ำที่เอื้ออำนวย จึงมีบริษัทเอกชนมาทำการส่งเสริมการเลี้ยงปลาในกระชังแก่เกษตรกร โดยในปี ๒๕๓๗ มีบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ จำกัด (มหาชน) ได้เข้ามาให้คำแนะนำส่งเสริมเกษตรกรบ้านกุดชุม หมู่ ๑ ตำบลหนองกิงเพล อำเภวารินชำราบ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ริมแม่น้ำมูล ทำการทดลองเลี้ยงปลานิลในกระชัง โดยในระยะเริ่มต้นมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการและทดลองเลี้ยง จำนวน ๓ ราย ซึ่งปรากฏว่าพื้นที่ดังกล่าว สามารถเลี้ยงปลานิลในกระชังได้เป็นอย่างดี และเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาได้รับผลตอบแทนเป็นที่น่าพอใจ ในปีต่อมา (๒๕๓๘) สำนักงานประมงอำเภวารินชำราบ โดยนายนิรันดร์ สุรัสวดี ประมงอำเภอในสมัยนั้น ได้จัดทำโครงการส่งการเลี้ยงปลานิลในกระชัง โดยขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากจังหวัดอุบลราชธานี และดำเนินการส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลในกระชังในพื้นที่บ้านกุดชุม ตำบลหนองกิงเพล และบ้านบุงใหม่ ตำบลบุงใหม่ อำเภวารินชำราบ มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ จำนวน ๑๐ ราย และได้มีการพัฒนาการเลี้ยงมาจนถึงปัจจุบัน

การเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี จะมีทั้งเกษตรกรรายย่อย ที่ลงทุนเลี้ยงปลานิลในกระชังเอง และเกษตรกรที่เป็นลูกเจ้าของบริษัท ซึ่งเกษตรกรจะลงทุนในการจัดทำกระชัง เลี้ยงปลาและอุปกรณ์การเลี้ยง บริษัทเอกชนจะสนับสนุนพันธุ์ปลานิล อาหารปลา เวชภัณฑ์ เมื่อเลี้ยงปลานิลได้ น้ำหนักที่ต้องส่งตลาด จะต้องจำหน่ายปลาผ่านบริษัท ซึ่งจะหักค่าใช้จ่ายค่าพันธุ์ อาหารปลา และเวชภัณฑ์ ส่วนต่างที่เหลือจากการหักค่าใช้จ่ายจึงจะเป็นค่าเลี้ยงปลาที่เกษตรกรได้รับ ซึ่งบริษัทที่ประกอบธุรกิจส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี มีจำนวน ๕ บริษัท ได้แก่

๑. บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหารจำกัด (มหาชน)
๒. บริษัท บริษัท เบทาโกรเกษตรอุตสาหกรรม จำกัด
๓. บริษัท ธนวัฒน์ ฟาร์ม ๒๐๑๙
๔. บริษัท ส.อีสานฟาร์ม
๕. ศูนย์ลือชัยฟาร์ม

๒.๘ จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลในกระชัง

เกษตรกรที่เลี้ยงปลานิลในกระชังในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเกษตรกรที่อาศัยและประกอบอาชีพเลี้ยงปลานิลในกระชัง บริเวณแม่น้ำมูล แม่น้ำชี โดยมากเกษตรกรจะเลี้ยงปลานิลกระชัง ขนาด ๓x๖ ลีท ๓ เมตร สามารถเลี้ยงปลาได้ ๑,๒๐๐ - ๑,๕๐๐ ตัว ผลผลิตแต่ละรอบจะสามารถจับได้ ๘๕๐ กิโลกรัม - ๑.๒ ตัน ซึ่งมีเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลกระชังทั้งสิ้น ๘๒๒ ราย จำนวน ๑๑,๒๘๑ กระชัง มีผลผลิตประมาณ ๑๓,๔๕๐ ตัน/ปี มูลค่าประมาณ ๔๗๘.๒๘๒ ล้านบาท/ปี โดยมีแหล่งเลี้ยงที่สำคัญ อำเภอสิรินธร อำเภอสว่างวีระวงศ์ อำเภอดอนมดแดง อำเภอเมืองอุบลราชธานี อำเภวารินชำราบ และอำเภอเขื่องใน ปริมาณการผลิตในปี ๒๕๖๒ และ ๒๕๖๓ (เมษายน - สิงหาคม ๒๕๖๓) ดังแสดงในตารางที่ ๑๗ และ ตารางที่ ๑๘ ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๗ ผลผลิตปลานิลในกระชังรายอำเภอในจังหวัดอุบลราชธานี ปี ๒๕๖๒

อำเภอ	เกษตรกร														รวม
	จำนวน (ราย)	จำนวน กระชัง	ผลผลิต (ตัน)												
			ม.ค. ๖๒	ก.พ. ๖๒	มี.ค. ๖๒	เม.ย. ๖๒	พ.ค. ๖๒	มิ.ย. ๖๒	ก.ค. ๖๒	ส.ค. ๖๒	ก.ย. ๖๒	ต.ค. ๖๒	พ.ย. ๖๒	ธ.ค. ๖๒	
สิรินธร	๒๐๘	๔,๐๐๐	๔๙๖	๔๙๖	๓๓๔	๒๐๐	๔๘๒	๓๖๒	๓๔๐	๔๗๙	๓๓๔	๔๖๘	๑,๐๐๐		๔,๙๙๑
สว่างวีระวงศ์	๑๔๖	๒,๑๔๑	๒๔๔	๔๙	๔๘	๓๐๗	๔๓	๔๖	๔๗	๑๐๘	๑๐๒	๔๐	๔๘	๒๕๘	๑,๓๔๐
ดอนมดแดง	๒๕	๓๒๔	๕๐	๒๕	๒๕	๒๐	๒๐	๒๐	๒๐	๒๕	๒๕	๒๕	๒๐	๒๐	๒๙๕
เมืองอุบลราชธานี	๕๒	๕๙๙	๑๓๕	๑๓๐	๓๕๐	๔๕๐			๑๘๐	๑๐๐	๕๐	๕๐	๒๕๐	๔๘๐	๒,๑๗๕
วารินชำราบ	๒๙๘	๓,๑๑๑	๒๒๐	๒๐๐	๒๐๐	๒๐๐	๒๐๐	๒๐๐	๒๐๐	๑๙๐	๑๐๐	๓๕๐	๑๙๐	๔๕๐	๒,๗๐๐
เขื่องใน	๑๕	๑๕๔	๑	๑	๑๕	๒๐	๑๐	๕	๓	๑๐	๑๒	๑๕	๑๓	๑๕	๑๒๐
พิบูลมังสาหาร	๗๘	๙๕๒	๑๕๐	๑๖๘	๑๓๐	๑๒๕	๑๒๕	๑๓๖	๑๐๐	๑๒๐	๑๒๐	๑๔๕	๑๘๐	๓๓๐	๑,๘๒๙
รวม	๘๒๒	๑๑,๒๘๑	๑,๒๙๖	๑,๐๖๙	๑,๑๐๒	๑,๓๒๒	๘๘๐	๗๖๙	๘๙๐	๑,๐๓๒	๗๔๓	๑,๐๙๓	๑,๗๐๑	๑,๕๕๓	๑๓,๔๕๐

ตารางที่ ๑๘ ผลผลิตปลานิลในกระชังรายอำเภอในจังหวัดอุบลราชธานี ปี ๒๕๖๓ (เมษายน - สิงหาคม ๒๕๖๓)

อำเภอ	เกษตรกร							รวม
	จำนวน (ราย)	จำนวน กระชัง	ผลผลิต (ตัน)					
			เม.ย. ๖๓	พ.ค. ๖๓	มิ.ย. ๖๓	ก.ค. ๖๓	ส.ค. ๖๓	
สิรินธร	๒๐๘	๔,๐๐๐	๕๕๐	๖๐๐	๑๒๑	๙๑	๔๐	๑,๔๐๑
สว่างวีระวงศ์	๑๔๖	๒,๑๔๑	๑๐๑	๑๐๑	๒๑๒	๔๗	๐	๕๖๐
ดอนมดแดง	๒๕	๓๒๔	๕	๑๐๓	๑๐๗	๑๓๕	-	๓๕๐
เมืองอุบลราชธานี	๕๒	๕๙๙	๒๐	๒๗	๑๐	๑๐	๖๕	๑๓๒
วารินชำราบ	๒๙๘	๓,๑๑๑	๔,๖๖๗	-	๒๕	๑๕		๔,๗๐๗
เขื่องใน	๑๕	๑๕๔	๓	๕	๕๒	๖๕		๑๒๕
พิบูลมังสาหาร	๗๘	๙๕๒	๑๕๐	๑๐๐	๑๕๐	๒๕๐		๖๕๐
รวม	๘๒๒	๑๑,๒๘๑	๕,๔๙๕	๙๓๖	๖๗๖	๖๑๒	๑๐๕	๗,๘๒๔

๒.๙ ต้นทุนการเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกร

ต้นทุนการเลี้ยงปลานิลในกระชังของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนที่เกิดจากค่าอาหาร และค่าพันธุ์ปลา ซึ่งหากรวมต้นทุนในการเลี้ยงปลานิลในกระชัง ทั้งต้นทุนผันแปร และต้นทุนคงที่ ทั้งที่เป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสด แล้ว จะมีต้นทุนการผลิต จำนวน ๖๒,๗๗๓.๑๒ บาท/กระชัง/รุ่น รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๑๙ โดยเกษตรกรมีผลตอบแทนในการเลี้ยงปลานิลในกระชังกำไรสุทธิเฉลี่ย ๙,๓๘๙.๗๓ บาท / กระชัง

ตารางที่ ๑๙ แสดงต้นทุนการเลี้ยงปลานิลในกระชัง

ประเภทของต้นทุน	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	ร้อยละ
ต้นทุนผันแปร				
ค่าพันธุ์ปลา	๙,๐๐๘.๐๐	-	๙,๐๐๘.๐๐	๑๔.๓๕
ค่าอาหารปลา	๔๘,๕๙๐.๐๐	-	๔๘,๕๙๐.๐๐	๗๗.๔๑
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	๑๑๕.๐๐	-	๑๑๕.๐๐	๐.๑๘
ค่าไฟฟ้า	๓๗.๐๐	-	๓๗.๐๐	๐.๐๖
ค่ายาปฏิชีวนะ	๔๕๐.๐๐	-	๔๕๐.๐๐	๐.๗๒
ค่าซ่อมกระชัง	๔๕.๐๐	-	๔๕.๐๐	๐.๐๗
ค่าซ่อมที่ปัก	๑๒.๒๕	-	๑๒.๒๕	๐.๐๒
แรงงานในครัวเรือน				
เตรียมกระชัง	-	๖๒.๕๐	๖๒.๕๐	๐.๑๐
ปล่อยปลา	-	๑๕.๐๐	๑๕.๐๐	๐.๒๐
ให้อาหารปลา	-	๒,๐๐๐.๐๐	๒,๐๐๐.๐๐	๓.๑๙
เคลื่อนย้ายอาหารปลา	-	๑๑๐.๐๐	๑๑๐.๐๐	๐.๑๘
ดูแล-ฝ้ากระชัง	-	๗๕๐.๐๐	๗๕๐.๐๐	๑.๒๐
จับปลา-ลำเลียงปลาขึ้นจากกระชัง	-	๔๐๐.๐๐	๔๐๐.๐๐	๐.๖๓
สร้างที่ปัก-ที่เก็บอาหาร	-	๕๐.๐๐	๕๐.๐๐	๐.๐๗
แรงงานจ้างสร้างที่ปัก-ที่เก็บอาหาร	๑๐๐.๐๐	-	๑๐๐.๐๐	๐.๑๖
ค่าเสียโอกาสเงินทุนในต้นทุนผันแปร	๑๔๕.๐๐	๓๓.๘๗	๑๗๘.๘๗	๐.๒๙
รวมต้นทุนผันแปร	๕๘,๕๐๒.๒๕	๓,๔๒๑.๓๗	๖๑,๙๒๓.๖๒	๙๘.๕๗
ต้นทุนคงที่				
ค่าเสื่อมราคาที่พัก - ที่เก็บอาหาร	-	๓๐๐.๐๐	๓๐๐.๐๐	๐.๔๘
ค่าเสื่อมราคาเรือ	-	๔๐.๐๐	๔๐.๐๐	๐.๐๖
ค่าเสื่อมราคากะชัง	-	๔๕๐.๐๐	๔๕๐.๐๐	๐.๗๒
ค่าเสื่อมราคาหลอดไฟ - สายไฟ	-	๑๕.๐๐	๑๕.๐๐	๐.๐๒
ค่าเสื่อมราคาแข่ง / ตะกร้า / ถัง	-	๔.๕๐	๔.๕๐	๐.๐๐๗
ค่าเสื่อมราคาเครื่องชั่งน้ำหนัก	-	๓๐.๐๐	๓๐.๐๐	๐.๐๕
ค่าเสียโอกาสเงินทุนในต้นทุนคงที่	-	๑๐.๐๐	๑๐.๐๐	๐.๐๒
รวมต้นทุนคงที่	-	๘๕๙.๕๐	๘๕๙.๕๐	
รวมต้นทุนทั้งหมด	๕๘,๕๐๒.๒๕	๔,๒๗๐.๘๗	๖๒,๗๗๓.๑๒	
ร้อยละ	๙๓.๒๐	๖.๘๐	๑๐๐.๐๐	

ตารางที่ ๒๐ แสดงผลตอบแทนในการเลี้ยงปลานิลในกระชัง

รายการ	จำนวน
จำนวนวันเฉลี่ยในการเลี้ยงปลานิล (วัน/กระชัง/รุ่น)	๑๑๘.๙๐
อัตราการเลี้ยงปลา (ตัว/กระชัง/รุ่น)	๑,๖๘๙
จำนวนปลารอดตายเฉลี่ย (ตัว/กระชัง/รุ่น)	๑,๔๐๑
ต้นทุนเฉลี่ย (บาท/ตัว)	๓๕.๔๙
ผลผลิตเฉลี่ย (กิโลกรัม/กระชัง)	๑,๑๙๑
ราคาขายเฉลี่ย (บาท/กิโลกรัม)	๖๐.๖๖
ราคาขายสูงสุด (บาท/กิโลกรัม)	๖๕.๐๐
ราคาขายต่ำสุด (บาท/กิโลกรัม)	๕๗.๐๐
กำไรเฉลี่ย (บาท/กิโลกรัม)	๙.๗๙
กำไรสูงสุดเฉลี่ย (บาท/กิโลกรัม)	๑๕.๕๕
กำไรต่ำสุดเฉลี่ย (บาท/กิโลกรัม)	๗.๖๔
กำไรสุทธิเฉลี่ย (บาท/กระชัง)	๙,๓๘๙.๗๓
กำไรสุทธิสูงสุดเฉลี่ย (บาท/กระชัง)	๑๕,๓๙๖.๐๐
กำไรสุทธิต่ำสุดเฉลี่ย (บาท/กระชัง)	๖,๐๓๘.๐๐

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดอุบลราชธานี

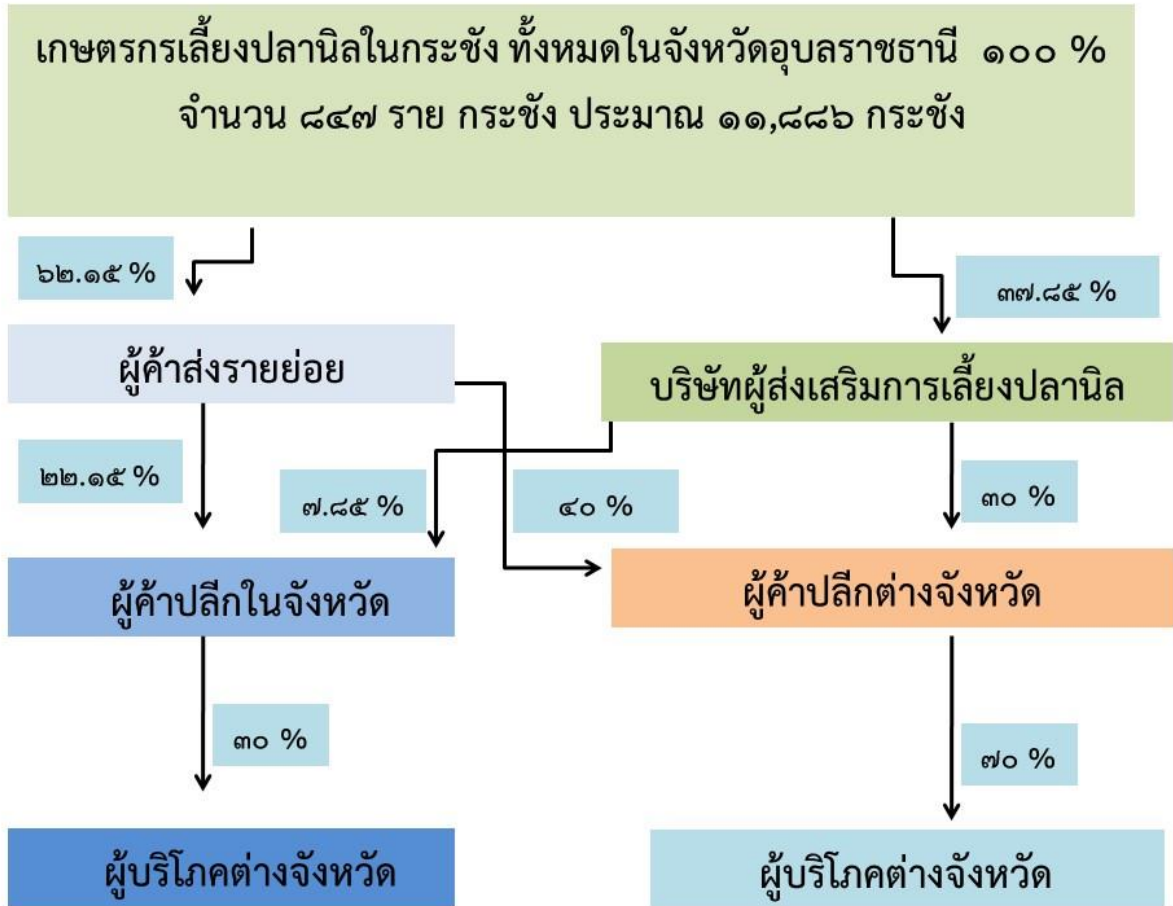
๒.๑๐ ระบบตลาดปลานิลของจังหวัดอุบลราชธานี

ระบบตลาดปลานิล ในจังหวัดอุบลราชธานี จะมีผู้ค้าส่งทำหน้าที่รวบรวมผลผลิตปลานิลจากเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลในกระชัง ส่งต่อไปยังผู้ค้าปลีกในตลาดค้าปลีกเพื่อจำหน่ายให้กับผู้บริโภคทั้งในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดใกล้เคียง ประกอบด้วย

๑. บริษัทเอกชนที่ส่งเสริมการเลี้ยงปลา โดยบริษัทดังกล่าวจะดำเนินการส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลในกระชังกับเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา เมื่อปลาได้ขนาดที่ตลาดต้องการ บริษัทจะรวบรวมผลผลิตปลานิล ส่งไปยังผู้ค้าปลีกทั้งในจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งจะมีสัดส่วนการตลาดร้อยละ ๓๗.๘๕

๒. ผู้ค้าส่งรายย่อย ส่วนใหญ่เป็นผู้ค้าส่งในท้องถิ่นและจังหวัดใกล้เคียง จะรวบรวมผลผลิตปลานิลจากเกษตรกรที่เป็นผู้เลี้ยงอิสระ ซึ่งเมื่อเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลได้ขนาดที่ตลาดต้องการ ผู้ค้าส่งรายย่อยจะรับซื้อปลาจากเกษตรกร ส่งต่อไปยังผู้ค้าปลีกทั้งในจังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งจะมีสัดส่วนการตลาดร้อยละ ๖๒.๑๕ ผลผลิตที่ได้จำหน่ายในจังหวัดประมาณร้อยละ ๓๐ จำหน่ายต่างจังหวัดประมาณร้อยละ ๗๐ โดยนำไปขายในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดยโสธร จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดนครราชสีมา

แผนผังแสดงระบบตลาดปาลานิลของจังหวัดอุบลราชธานี

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดอุบลราชธานี

ภาพที่ ๑๘ แผนผังแสดงระบบตลาดปาลานิลของจังหวัดอุบลราชธานี

ภาคผนวก

เอกสารประกอบการจัดทำ

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ๒๕๖๒

ข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตร ปี ๒๕๖๒

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอุบลราชธานี ๒๕๖๓

ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดอุบลราชธานีปี ๒๕๖๓

<http://www.fisheries.go.th/>

<http://www.dld.go.th/niah/Section/aquatic/naroo/pranin.htm>

<http://www.agri.ubu.ac.th>

<http://www.st.nmfs.gov>

<http://www.talaadthai.com>

<http://www.price.moc.go.th>

หน่วยงานสนับสนุนข้อมูล

สำนักงานประมงจังหวัดอุบลราชธานี

สำนักงานเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เขต ๑๑ อุบลราชธานี

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุบลราชธานี

ที่ปรึกษา

นายอนันต์ ปรีชาวุฒิมังค์

เกษตรและสหกรณ์จังหวัดอุบลราชธานี

ผู้รวบรวมและเรียบเรียง

นางศุภมาส นิมสุวรรณ

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ

นายทักษกร แก่นลา

เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน

นางสาวธิดิมาภรณ์ ติกุล

เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล

ฐานข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์รายสินค้าของจังหวัด

(สินค้าสำคัญของจังหวัด ๑ ชนิดสินค้า : ปลานิล)

กลุ่มสารสนเทศการเกษตร

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอุบลราชธานี

หมู่ ๖ ถ. อุบล-ตระการ ต.ขามใหญ่ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

โทรศัพท์-โทรสาร ๐ ๔๕๓๑ ๒๖๙๐